ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-40-35, e-mail: spvr@rada.gov.ua

№04-30/13-220006 **"19" 11 2019 р.**

Голові Спільного представницького органу
репрезентативних всеукраїнських об'єднань
профспілок на національному рівні

ОСОВОМУ Г.В.

Шановний Григорію Васильовичу!

Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на своєму засіданні 13 листопада 2019 року схвалив рекомендації слухань у Комітеті на тему: «Соціальна політика України на 2020-2024 роки», які відбулися 8 листопада 2019 року.

Надсилаємо зазначені рекомендації до відома.

Додаток: на 12 арк. в 1 прим.

З повагою

Голова Комітету **Г.М.Третьякова**

Фещук Т.С., 255-44-66

ФЕДЕРАЦІЯ ПРОФСПІЛОК УКРАЇНИ
ВХ.№ 3556/01-15
"26" 11 2019р.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів

Р І Ш Е Н Н Я

Протокол № 17 **13 листопада 2019 року**

Про схвалення рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Соціальна політика України на 2020-2024 роки»

Відповідно до статей 29 і 49 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та на виконання Плану роботи Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на період другої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання, заслухавши та обговоривши інформацію народних депутатів України, представників центральних органів виконавчої влади, місцевих органів влади та громадських організацій,

Комітет в и р і ш и в:

1. Схвалити рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Соціальна політика України на 2020-2024 роки», які відбулися 8 листопада 2019 року (додаються).

2. Надіслати дані рекомендації Кабінету Міністрів України, Міністерству соціальної політики України, Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, Міністерству фінансів України, Пенсійному фонду України для розгляду та їх реалізації; Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Спільним представницьким органам сторони роботодавців та репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні для врахування в роботі.

3. Кабінету Міністрів України поінформувати Комітет про стан виконання даних рекомендацій до 1 травня 2020 року.

Голова Комітету **Г.М.Третьякова**

Схвалено
рішенням Комітету Верховної Ради
України з питань соціальної політики та
захисту прав ветеранів
(Протокол № 17 від 13 листопада 2019 року)

Г.М.Третьякова

РЕКОМЕНДАЦІЇ

учасників слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Соціальна політика України на 2020-2024 роки»

Учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, які відбулися 08 листопада 2019 року, заслухавши та обговоривши виступи народних депутатів України, представників центральних органів виконавчої влади, місцевих органів влади та громадських організацій, зазначають наступне.

Конституція України у статті першій проголошує Україну **соціальною державою**. Конституційний Суд України під час тлумачення цієї норми у своєму рішенні № 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року констатував, що Україна як соціальна держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, розподіляє суспільне багатство згідно з принципом соціальної справедливості та піклується про зміцнення громадянської злагоди у суспільстві. **Основними завданнями соціальної держави** є створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав людини, сприяння самостійності і відповідальності кожної особи за свої дії, надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї.

На сьогодні глобальними світовими тенденціями розвитку країн є **Цілі сталого розвитку** (відомі як ЦСР або Глобальні цілі), ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку на період від 2015 до 2030 року. Ці 17 цілей оголошують новий план дій для держав, орієнтований на виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку. Підтримуючи проголошення цих цілей з урахуванням специфіки розвитку України, Президент України 30 вересня 2019 року видав Указ «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019, яким визначено що ЦСР є орієнтирами для розроблення проектів прогнозованих і програмних документів та проектів нормативно-правових актів.

В аспекті соціальної політики держави серед 17 Цілей слід виділити, насамперед, такі: ціль 1 – подолання бідності; ціль 3 – забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці; ціль 8 – сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; ціль 10 – скорочення нерівності.

Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) на своєму засіданні 29 вересня 2019 року затвердив постанову № 849 щодо **Програми діяльності Уряду**. Це набір пріоритетних цілей, які ставить перед собою Уряд України для того, щоб українці жили довше, безпечніше, заможніше та щасливіше і в основу якої покладено людиноцентричний підхід. Визначені цією Програмою завдання у сфері соціальної політики на наступні п'ять років спрямовані на подолання бідності і будуть зосереджені насамперед на підтримці тих людей, яким необхідна допомога з боку держави.

У наукових колах **соціальну політику** (з лат. *socialis* – товариський, союзний, *socius* – спільний, загальний) розглядають як таку, що включає в себе:

- регулювання соціально-трудових відносин;
- регламентацію умов взаємодії суб'єктів економіки в соціальній сфері (в тому числі між роботодавцями і найманою робочою силою);
- вирішення проблеми безробіття та забезпечення ефективної зайнятості;
- розподіл і перерозподіл доходів населення;
- формування стимулів до високопродуктивної суспільної праці й надання соціальних гарантій економічно активній частині населення;
- створення системи соціального захисту населення;
- забезпечення розвитку елементів соціальної інфраструктури (закладів освіти, охорони здоров'я, науки, культури, спорту, житлово-комунального господарства) тощо.

Системотворчий характер соціальної політики обумовлюється тим, що вона виступає елементом життєздатності суспільства, його стабілізації, розвитку та консолідації. Але її розвиток та ефективність залежать насамперед від економічного зростання держави, наявності коштів на соціальний захист та їх ефективного і цільового використання.

Такий принцип закладений, зокрема, в Загальній декларації прав людини 1948 року, згідно з якою кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення та на здійснення необхідних для підтримання її гідності та для вільного розвитку її особистості прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави (стаття 22). Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року встановлює загальний обов'язок держав забезпечити здійснення прав, що передбачені цим пактом, у максимальних межах наявних ресурсів (пункт 1 статті 2). Європейський суд з прав людини у рішенні від 9 жовтня 1979 року у справі «Ейрі проти Ірландії» констатував, що здійснення соціально-економічних прав людини значною мірою залежить від становища в державах, особливо фінансового. Конституційний Суд України у рішенні № 20-рп/2011 від 26 грудня 2011 року зазначив, що розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави.

Становлення України як соціальної держави потребує забезпечення сталого соціального розвитку країни та вироблення стратегічного бачення державної політики на довгострокову перспективу. За історію незалежності України було прийнято та реалізувалося два правових документа у цій сфері. Це – Основні напрями соціальної політики України на 1997-2000 роки (схвалені

Указом Президента України № 1166/97 від 18 жовтня 1997 року) та Основні напрями соціальної політики України на період до 2004 року (схвалені Указом Президента України № 717/2000 від 24 травня 2000 року). На жаль, в подальшому інституційне забезпечення соціальної політики держави системою державного управління було проігноровано і за період з 2004 по 2019 роки не прийнято жодного подібного акта.

Актуальність прийняття **Основних напрямів соціальної політики** (концепції, стратегії тощо) на сьогодні є надзвичайно високою з огляду на фундаментальні зрушення у глобальних економічних та соціальних системах управління, їх дестабілізацією, загостренням проблем безпеки та зростанням соціальних ризиків і небезпек. Внутрішніми чинниками, що потребують активізації соціальної політики, є критично низькі місця України в міжнародних рейтингах за показниками рівня та якості життя населення, поглиблення демографічної кризи та соціальної нерівності, високий рівень тінізації відносин у соціальній і трудовій сферах тощо.

Стратегічний курс України на євроінтеграцію вимагає *врахування європейської правової бази*, що регламентує пріоритети соціального розвитку, захисту соціальних та трудових прав, а також механізмів досягнення високих стандартів якості життя населення. Так, статтею 424 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом встановлено, що Україна забезпечує поступове наближення до права, стандартів та практики Європейського Союзу (далі - ЄС) у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей.

Одночасно необхідно надати відповіді на *виклики цифровізації*. В січні 2018 року в Україні було прийнято Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на період до 2020 року, яка не враховує негативні наслідки прискореного запровадження цифровізації економіки для соціально-трудової сфери та для людини.

При формуванні Основних напрямів соціальної політики на 2020-2024 роки слід визначити **модель соціальної політики держави**. Такою може бути, наприклад, симбіоз лібералізму та соціальної орієнтації, де перша складова дає можливість в умовах відсутності достатніх фінансових коштів у держави створити умови для самореалізації і самозабезпечення економічних суб'єктів, а друга передбачає необхідність формування раціональної системи соціального захисту населення.

Головною метою Основних напрямів соціальної політики має стати вирішення проблеми бідності та розподілу доходів, що сприятиме повнішому включенню населення до ринкових реформ і дозволить розширити сегмент середнього класу, який матиме цивілізовані умови життя.

За умов тривалої депопуляції, що спостерігається в Україні, принципово важливою є концентрація зусиль передусім на поліпшенні якісного складу населення, забезпеченні сталого людського розвитку, зокрема через значне збільшення інвестицій в освіту, охорону здоров'я, формування здорового способу життя, розвиток ринку праці (соціальне інвестування) тощо. Нагальною необхідністю є перенесення акцентів з допомоги соціально вразливим верствам суспільства на розвиток ринку праці й максимальне розширення зайнятості,

III. Міністерству охорони здоров'я України розробити нові концепції та підготувати і подати на розгляд Кабінету Міністрів України відповідні зміни до законодавства щодо:

- порядку визначення груп інвалідності на основі міжнародної кваліфікації функціональності;
- запровадження ІТ-системи оцінки втрати функціональності та автоматичного отримання статусу особи з інвалідністю.

IV. Міністерству у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України прискорити процес створення Єдиного державного реєстру ветеранів війни.

V. Міністерству фінансів України та **Пенсійному фонду України** підготувати пропозиції щодо резерву коштів для майбутніх компенсацій пенсійних виплат пенсіонерам, які проживають на тимчасово окупованих територіях, передбачивши його формування щороку при підготовці проекту бюджету Пенсійного фонду України.

VI. Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів звернутися до Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих з проханням надати Комітету та Міністерству соціальної політики України пропозиції щодо зміни своєї організаційно-правової форми.

державного сектору, а в подальшому забезпечити регулярне проведення її засідань.

2. Забезпечити наповнення і функціонування Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL).

3. Забезпечити інтеграцію даних Централізованого банку даних проблем з інвалідності в Єдину інформаційно-аналітичну систему управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL).

4. Підготувати зміни до:

- Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні та інші засоби реабілітації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 321 від 5 квітня 2012 року, в частині перегляду черговості забезпечення технічними засобами реабілітації та розробити новий механізм фінансування для забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації;
- Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 183 від 14 березня 2018 року, щодо запровадження прозорого конкурсу з визначення програм (проектів, заходів) відповідно до вимог Бюджетного кодексу України, Закону України «Про громадські об'єднання».

5. Опрацювати питання і подати Кабінету Міністрів України пропозиції щодо:

- можливості створення додаткових сервісів та соціальних послуг для сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах (денний догляд для дітей з інвалідністю, послуга відпочинку для батьків дітей з інвалідністю, послуги раннього втручання тощо);
- збільшення кількості фахівців із соціальної роботи в об'єднаних територіальних громадах та якості їх роботи, кваліфікації.

6. Узагальнити надані громадськими організаціями та об'єднаннями пропозиції щодо запровадження нових підходів стимулювання підприємств, установ, організацій та фізичних осіб, що використовують найману працю, до працевлаштування осіб з інвалідністю, зокрема, на державних підприємствах та в бюджетній сфері, та подати відповідні висновки Кабінету Міністрів України щодо доцільності їх законодавчого врегулювання.

забезпечення гідної винагороди за працю, заохочення економічної активності, прагнення набути високий рівень професійно-освітньої підготовки.

Відтак, соціальна політика України на 2020-2024 роки має забезпечити послідовне підвищення рівня та якості життя населення, комплексний розвиток людського потенціалу на засадах соціальної справедливості, соціальної згуртованості, соціальної відповідальності держави та її сприяння самореалізації кожного громадянина.

Досягнення вищезазначених цілей потребує формування необхідного інституційного підґрунтя, насамперед, шляхом розбудови законодавчо-нормативних, управлінських, фінансово-економічних інститутів, а також інститутів громадянського суспільства, яких вимагає ефективна соціальна політика. Головним інструментом реалізації цього завдання має бути перехід від патерналістської до субсидіарної моделі забезпечення соціальних функцій держави, що означає заміну «опікунської» поведінки держави на її всебічне сприяння самореалізації населення.

З урахуванням цього доцільно закріпити наступні концептуальні засади майбутньої соціальної політики України.

Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт

У світовій практиці для оцінки благополуччя населення та поширення бідності широко використовується методика **прожиткового мінімуму**. В Україні, однак, не забезпечується об'єктивне визначення цього базового державного стандарту, від якого залежить визначення більшості складових соціального блоку Державного бюджету України (зокрема, затверджений розмір цього показника є майже вдвічі меншим від фактичного).

Встановлення прожиткового мінімуму як на 2019, так і на 2020 рік здійснюється з порушенням вимог статей 3 та 4 Закону України «Про прожитковий мінімум» *без урахування наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг* (оскільки постановою Верховного Суду від 20 грудня 2018 року у справі № 826/3639/17 Постанова КМУ № 780 від 11 жовтня 2016 року «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» визнана нечинною, а іншої КМУ не приймалось) та *попередньої процедури проведення науково-громадської експертизи сформованих наборів*, що має здійснюватися згідно з Порядком проведення науково-громадської експертизи набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг для встановлення прожиткового мінімуму, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 1767 від 24 вересня 1999 року.

Зазначене призводить до штучного зменшення всіх соціальних та пенсійних виплат, нарахування яких проводиться на підставі цього показника, а отже і до погіршення рівня життя громадян, загострення соціальної напруги у суспільстві.

У зв'язку з цим існує нагальна необхідність невідкладного перегляду розмірів прожиткового мінімуму з метою їх максимального можливого приведення у відповідність до Закону України «Про прожитковий мінімум».

Позитивним у цьому аспекті можна вважати визначене частиною другою статті 7 проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», доручення Кабінету Міністрів України здійснити рішучі кроки щодо наближення у 2020 році розміру прожиткового мінімуму до його реальної величини, яка може становити розрахунково близько 4 251 грн. з відповідним коригуванням розміру прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення.

Також іде активна дискусія щодо необхідності перегляду **структури прожиткового мінімуму** для всіх соціальних та демографічних груп населення щодо зміни співвідношення між набором харчування, набором непродовольчих товарів та набором послуг. Прожитковий мінімум має відображати споживання товарів і послуг, забезпеченість предметами культурно-побутового та господарського призначення у відповідності з науково обґрунтованими нормами та нормативами задоволення раціональних потреб людини. Враховуючи такий підхід, оптимальною може бути структура, де витрати на непродовольчі товари становлять майже половину, на послуги – біля третини, а на продукти харчування – решту. Саме такою є структура витрат сімей у європейських країнах.

Проте, структура фактичного прожиткового мінімуму в Україні суттєво відрізняється від оптимальної, де доля її складових закладена навпаки. Основну частку у вартісній величині прожиткового мінімуму для всіх соціальних і демографічних груп населення складають продукти харчування (48%-58%). Зокрема, для працездатних осіб питома вага набору харчування на сьогодні складає 49 %, набору непродовольчих товарів – 18 %, а набору послуг – 33 %. В Україні, на відміну від багатьох країн світу, де формування прожиткового мінімуму відбувається на основі тих товарів та послуг, які найбільше споживало населення, прожитковий мінімум розраховується на основі затверджених наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, тобто заздалегідь регламентованого переліку цих наборів. В результаті закладається така структура прожиткового мінімуму, де переважає доля витрат на продукти харчування, що за міжнародними нормами провокує віднесення українців до категорії бідних.

Мінімальна заробітна плата на сьогодні складає лише 4 173 грн. та на 13,4 % нижче фактичного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розрахованого Міністерством соціальної політики України у цінах вересня ц.р. (4 733 грн.), а також становить лише 39,0 % від середньої зарплати по Україні, що не досягає рекомендованого Міжнародною організацією праці, Світовим банком та Європарламентом співвідношення на рівні 50–60%.

Разом з тим, в Україні досі не реалізуються норми ратифікованої Конвенції № 131 щодо встановлення мінімальної заробітної плати в розмірі, достатньому для забезпечення мінімального рівня життя не тільки працівників, а й їхніх сімей. Таким чином, мінімальна заробітна плата сьогодні не забезпечує навіть першочергових потреб працівника.

Встановлення штучно заниженого розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (1 921 грн. з 1 січня 2019 року або 46 % мінімальної заробітної плати), а відтак заниження мінімального посадового окладу (тарифної ставки)

- збільшення фінансування за бюджетними програмами «Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації осіб з інвалідністю за напрямом «Забезпечення окремих категорій населення України технічними та іншими засобами реабілітації» (КПКВК 2507030); «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (КПКВК 2501200); «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю» (КПКВК 2507020);
- розширення переліку бюджетних програм щодо реабілітації дітей з інвалідністю на інші нозології;
- надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам щодо забезпечення діяльності фахівців із соціальної роботи в територіальних громадах з метою раннього виявлення осіб/сімей, які належать до вразливих груп і мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини.

17. Опрацювати питання щодо:

- запровадження другого рівня системи пенсійного забезпечення – накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- стимулювання розвитку третього рівня системи пенсійного забезпечення – системи недержавного пенсійного забезпечення;
- зарахування до страхового стажу особи та обчислення розміру її пенсії періоду роботи, за який з вини роботодавця не було сплачено страхові внески;
- врегулювання питання пенсійного забезпечення осіб, які виїхали на постійне місце проживання за кордон у разі, якщо Україна не уклала з відповідною державою міжнародний договір з питань пенсійного забезпечення і якщо згода на обов'язковість такого міжнародного договору не надана Верховною Радою України;
- фінансового забезпечення виконання судових рішень щодо пенсійних виплат шляхом збільшення обсягу коштів, передбачених у Державному бюджеті України на 2020 рік та на наступні роки для здійснення пенсійних виплат, встановлених законами України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про соціальний захист дітей війни», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про пенсійне забезпечення» та за рішенням суду;
- зміни організаційно-правової форми Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих з перспективою передачі об'єктів невиробничої сфери в державне управління, а також розглянути можливість забезпечення фінансової підтримки цих громадських об'єднань.

II. Міністерству соціальної політики України:

1. Терміново організувати і провести засідання Комісії з питань погашення заборгованості з заробітної плати (грошового забезпечення), пенсій, стипендій та інших соціальних виплат з розгляду питання щодо заборгованості з виплати заробітної плати на підприємствах, в установах і організаціях

10. При формуванні проектів державного бюджету Україну на наступні роки визначати пріоритетними ті статті бюджетних видатків, які спрямовані на фінансування заробітної плати працівників Збройних Сил України та грошового забезпечення солдатів і офіцерів, у такому розмірі, що був би адекватний психологічному та фізичному навантаженню їх служби та відображав би їх реальний статус і вагу вкладу у забезпечення національної безпеки та суверенітету держави.

11. Внести зміни до Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 848 від 21 жовтня 1995 року, шляхом врегулювання питань щодо призначення житлової субсидії за наявності заборгованості з оплати житлово-комунальних послуг та за умови укладення договору про її реструктуризацію.

12. Продовжити процес трансформації надання житлових субсидій домогосподарствам з безготівкової у грошову форму.

13. Забезпечити належне функціонування процесу обміну даних між Єдиною інформаційно-аналітичною системою управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) та іншими діючими електронними базами даних (в тому числі eHealth).

14. Внести зміни до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, передбаченого Постановою Кабінету Міністрів України № 509 від 1 жовтня 2014 року, та Порядку надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, передбаченого Постановою Кабінету Міністрів України № 505 від 1 жовтня 2014 року, у частині спрощення отримання внутрішньо переміщеними особами довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання.

15. Продовжувати здійснення покрокового переходу на систему монетизації, компенсації та доплатного механізму при забезпеченні технічними та іншими засобами реабілітації серійного виробництва.

16. Під час розроблення проектів Державного бюджету України розглянути питання щодо доцільності:

- відновлення фінансування за бюджетними програмами «Надання пільгового довгострокового державного кредиту молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла» (КПКВК 27511390); «Надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла» (КПКВК 2751190); «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла» (КПКВК 2751430);

працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки та включення доплат і надбавок до складу мінімальної зарплати фактично нівелювало диференціацію тарифних ставок (посадових окладів) працівників перших 12 з 25 розрядів ЄТС.

Недостатнє фінансування галузей бюджетної сфери призвело до заниження трудових доходів майже 3 млн. працівників. Крім того, залишаються нереалізованими мінімальні гарантії в оплаті праці, передбачені галузевими законами, відповідно до яких заробітна плата працівників цих галузей повинна бути значно вищою (освіта, наука, охорона здоров'я, державна служба). Як наслідок, заробітна плата працівників бюджетної сфери залишається нижчою ніж середня по економіці: у січні-серпні 2019 року зарплата в освіті склала 77,5% від середньої, в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги – 67,1%.

Низькі заробітки значної частини українських працюючих є характерною ознакою нерівності, основною перепоною розширеного відтворення людського капіталу і підвищення темпів соціально-економічного зростання. Сьогодні, за деякими експертними оцінками, співвідношення доходів найбільш незаможних і найбільш багатих українців сягає 1:40, тоді як «критичним» з точки зору соціальної динаміки вважається співвідношення 1:10. На фоні поширення зрівнялівки в оплаті праці різної кваліфікації співвідношення посадових окладів між працівником основної професії та керівником на окремих підприємствах, у тому числі державних, сягає 1:200.

Незважаючи на те, що за останні три роки **середня заробітна плата** в Україні зросла більш ніж удвічі та досягла докризового рівня 2013 року в перерахунку на євро (10 537 грн. або 375 євро у серпні 2019 року), вона досі не наблизилася до аналогічних показників країн ЄС та перевищила лише найнижчу мінімальну зарплату в Болгарії (286 євро).

Досі залишається низькою та не відповідає загальноєвропейській практиці **частка оплати праці у ВВП**, яка у 2018 році склала 41,5 % та є значно нижчою ніж у країнах ЄС (від 63 % в найбільш розвинених країнах до 49 % в Словаччині). Водночас, частка заробітної плати, яка має бути головним джерелом і визначальним фактором матеріального добробуту працівника, в структурі доходів населення у 2018 році склала лише 47,4%.

Достатній рівень трудових доходів у розвинених країнах забезпечується, у тому числі, шляхом встановлення спеціального механізму оподаткування заробітної плати у вигляді неоподатковуваного мінімуму доходів громадян. В Україні замість неоподатковуваного мінімуму діє **податкова соціальна пільга**. Право на цю пільгу має вкрай мала частка працівників, щомісячна заробітна плата яких у 2019 році не перевищує 2 690 грн (розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня звітного податкового року, помножений на 1,4 та округлений до найближчих 10 гривень). При цьому, розмір податкової соціальної пільги дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленому законом на 1 січня звітного податкового року (у 2019 році становить 960,50 грн).

Ігнорування державної соціальної гарантії (неоподатковуваного мінімуму доходів громадян) у Податковому кодексі при невисоких доходах працівників суперечить принципу соціальної справедливості, адже працівники з низьким

рівнем зарплати, зайняті у легальному секторі економіки, після оподаткування доходів опиняються за межею бідності. Крім того, несправедливою є нерівність підходів до оподаткування доходів працівників та прибутків підприємств (при однаковій величині базової ставки податку (наразі 18 %) у працівників оподатковується весь дохід, а у підприємств – чистий прибуток).

Регулювання соціально-трудових відносин

Сучасний стан ринку праці в Україні характеризується низкою негативних тенденцій:

- скорочується чисельність зайнятих осіб;
- триває процес закриття підприємств, зокрема, через звуження сфери підприємницької діяльності;
- прогресує міграція найбільш активної частини населення за кордон;
- значно збільшується рівень внутрішньої, в тому числі вимушеної міграції населення.

В період з 2013 по 2018 роки чисельність економічно активного населення у віці від 15 до 70 років в Україні скоротилась з майже 21 млн. до 18 млн. За цей же період чисельність штатних працівників зменшилася на 2 млн., а самозайнятих – на 2,5 млн. На сьогодні кількість зайнятого населення становить 16,4 млн осіб, а рівень зайнятості – 50,7 %. Кількість безробітного населення – 1,6 млн осіб, а рівень безробіття (за методологією МОП) – 8,5 %. Кількість застрахованих осіб, за яких сплачується ЄСВ – 13,2 млн.

Однією з найбільш серйозних проблем залишається відсутність достовірної статистики щодо реального співвідношення попиту та пропозиції кадрів. Проблема дисбалансу на ринку праці ускладняється прихованим **безробіттям**, яке сягнуло в окремих видах економічної діяльності 20-40% трудоактивного населення. Розбалансованість ринку праці значною мірою викликана відсутністю системної взаємодії між зацікавленими сторонами: державними органами, системою професійної освіти та роботодавцями.

Можливі шляхи вирішення питання стабілізації загальної ситуації на ринку праці полягають у наступному:

- чітке визначення загальної, галузевої і регіональної потреби в робочих місцях, яка повинна визначатися на основі демографічних прогнозів і всебічного аналізу даних про чисельність і структуру зайнятих і безробітних;
- подолання дешевизни робочої сили і створення зони захисту кваліфікованої праці;
- розширення масштабів навчання і перепідготовки кадрів, розвиток навичок працівників відповідно до потреб роботодавців, впровадження системи навчання впродовж життя;
- трудова інклюзія великих груп населення, що на сьогодні не залучені на ринок праці і при цьому не мають статусу безробітних.

Зазначимо, що **ціллю 7.3. «Українські працівники мають легальну роботу та витрачають менше часу на пошук нової легальної роботи»** своєї Програми діяльності Уряд поставив за мету досягнути зниження рівня безробіття з 9,6% до 5% та підвищення зайнятості працездатного населення з 66% до 70%. Можливі шляхи досягнення цього КМУ вбачає у таких заходах:

- наповнення бюджетів Пенсійного фонду України, в першу чергу, за рахунок детінізації зайнятості та заробітної плати, зростання чисельності зайнятих і підвищення рівня оплати праці;
- погашення заборгованості бюджетів із виплати субсидій на придбання скрапленого газу як у міській, так і сільській місцевості, твердого та рідкого пічного побутового палива до кінця поточного року.

7. Переглянути підходи до:

- функціонування існуючого механізму надання державної соціальної допомоги шляхом запровадження неоподаткування доходів домогосподарств у межах прожиткового мінімуму на кожного члена такого домогосподарства;
- визначення порядку та розмірів відшкодування за шкоду, заподіяну життю і здоров'ю людини, в напрямку наближення сум такого відшкодування співвідносно до ступеня тяжкості заподіяної шкоди;
- фінансування медичного забезпечення ветеранів війни, зокрема, із врахуванням вартості лікування всіх супутніх патологій;
- надання допомоги малозабезпеченим сім'ям шляхом стимулювання непрацюючих працездатних членів малозабезпечених сімей до пошуку роботи, участі у громадських роботах або відкриття власної справи.

8. Надати доручення відповідним центральним органам виконавчої влади розробити план заходів щодо шляхів та строків виконання наступних рішень Конституційного Суду України:

- від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 в частині відновлення норм Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-XII, які було скасовано Законом України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII;
- від 18 грудня 2018 № 12-р/2018 щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 9 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76–VIII (справа про соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей);
- від 4 червня 2019 року № 2-р/2019, яким визнано неконституційними окремі положення Закону України «Про пенсійне забезпечення» в редакції Законів № 213-VIII та № 911-VIII.

9. Забезпечити контроль за систематичністю проведення засідань та виконання рішень Комісії з питань погашення заборгованості з заробітної плати (грошового забезпечення), пенсій, стипендій та інших соціальних виплат і тимчасових комісій з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), пенсій, стипендій та інших соціальних виплат, які працюють при центральних та місцевих органах виконавчої влади, з метою підвищення ефективності їх роботи.

I. Кабінету Міністрів України:

1. Забезпечити підготовку та подання до Верховної Ради України проекту Трудового кодексу України та законопроектів:

- про забезпечення задоволення грошових вимог найманих працівників у разі неплатоспроможності роботодавця шляхом створення Гарантійної установи та ратифікації статті 25 Європейської соціальної хартії (переглянутої) і розділу III Конвенції Міжнародної організації праці № 173 про захист вимог працівників у випадку неплатоспроможності роботодавця;
- про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників на своєчасну та в повному обсязі виплату заробітної плати у випадку неплатоспроможності роботодавця;
- про унормування сфери нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю;
- щодо перегляду розмірів допомоги по безробіттю із забезпеченням відповідності її розмірів вимогам Конвенції Міжнародної організації праці № 102;
- щодо встановлення певного відсотка квот робочих місць для осіб з інвалідністю у державних органах.

2. Розробити Основні напрями соціальної політики України на 2020-2024 роки та щороку до розроблення проекту Державного бюджету України на наступний рік затверджувати заходи, спрямовані на їх реалізацію з метою забезпечення їх реальними джерелами фінансування.

3. Підготувати та затвердити нормативно-правові акти щодо:

- врегулювання порядку виплати сум пенсій особам з числа внутрішньо переміщених осіб, які не виплачені за минулий період;
- порядку ведення електронних листків непрацездатності та створення реєстру медичних висновків в електронній формі.

4. Забезпечити приведення підзаконних нормативно-правових актів у відповідність із Законом України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII від 17 січня 2019 року та прийняття відповідних нормативно-правових актів, передбачених цим Законом.

5. Прискорити процедуру перегляду наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг для основних соціальних та демографічних груп населення та затвердження розміру прожиткового мінімуму на основі цих наборів з метою забезпечення наближення у 2020 році розміру прожиткового мінімуму до його реальної величини.

6. Вжити заходи щодо:

- реалізації норм ратифікованої Конвенції Міжнародної організації праці № 131 щодо встановлення мінімальної заробітної плати в розмірі, достатньому для забезпечення мінімального рівня життя не тільки працівників, а й їхніх сімей;

- реформування трудового законодавства з наданням роботодавцям можливості легко створювати нові робочі місця та платити більш високі зарплати;
- створення рівних правил гри та надання стимулів для бізнесу, який створює офіційні робочі місця;
- модернізація Державної служби зайнятості через перехід до моделі роботи на принципах аутсорсу – із залученням приватних кадрових агентств до пошуку роботи та метчінгу працівників з найкращими роботодавцями, залученням приватних надавачів освітніх послуг до навчання робітників сучасним навичкам, які затребувані на ринку праці. Це дасть змогу збільшити охоплення безробітних програмами працевлаштування до 90% у 2024 році;
- розвиток малого та середнього бізнесу шляхом надання дешевих кредитів за механізмом часткового гарантування та страхування ризику для банків допомоги, сприяння в отриманні кредитів та створення навчальних програм для нових підприємців.

Виходячи з необхідності подолання бідності в цілому, має продовжуватись та вдосконалюватись політика забезпечення **гідної зайнятості в контексті збільшення оплати праці**. Для цього необхідно здійснити наступні кроки:

- продовження поступового підвищення мінімальної заробітної плати, доведення її до рівня 2,4 фактичного прожиткового мінімуму;
- запровадження галузевих мінімальних заробітних плат;
- скорочення рівня диференціації в оплаті праці (доходах) населення до обґрунтованих розмірів;
- випереджаюче підвищення оплати праці у видах діяльності, що забезпечують інноваційний розвиток і становлення середнього, а також креативного класу.

Кінцевою метою такої політики слід вважати підвищення рівня заробітної плати у випуску продукції (товарів, послуг).

Однією з найбільш гострих проблем у сфері трудових прав людини залишається проблема **несвоєчасної виплати заробітної плати**, яка є неприйнятною для цивілізованого світу. Наявність зарплатних боргів призводить до зниження рівня життя працюючого населення та їх сімей, прирікає громадян на бідність, генерує зростання соціальної напруги в суспільстві.

Протягом 2019 року, як і в попередні роки, зберігається тенденція зростання боргів із заробітної плати. За даними Державної служби статистики України, заборгованість із виплати заробітної плати працівникам з початку року зросла на 8,7 % і станом на 1 жовтня 2019 року склала 3,141 млрд. грн. (для порівняння: на 1 вересня 2019 року – 2,81 млрд. грн.). У структурі заборгованості з виплати заробітної плати більшу частину боргу (1,97 млрд. грн або 62,7 %) мають економічно активні підприємства (установи та організації), які вчасно не виплатили заробітну плату 115,1 тис. своїх працівників (на 27 % більше ніж на початку року).

Незважаючи на прогресуюче зростання заборгованості із заробітної плати, Урядом не вжито системних заходів з метою її подолання. Так, у 2018 році та протягом поточного року не відбулося жодного засідання Комісії з питань погашення заборгованості із заробітної плати, пенсій, стипендій та інших

соціальних виплат, яка є тимчасовим дорадчим органом Уряду, утвореним відповідно до Постанови КМУ № 875 від 8 вересня 2005 року. Положенням про зазначену Комісію передбачено проведення засідань один раз на два місяці за рішенням її голови, яким визначено Міністра соціальної політики України.

Крім того, Розпорядженням КМУ № 517 від 22 липня 2016 року було затверджено План невідкладних заходів щодо погашення заборгованості із заробітної плати. Втім, центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні підприємства-боржники із виплати заробітної плати, неналежно виконуються заходи, визначені цим Планом.

Котрий рік поспіль залишається вкрай гострою та актуальною проблема незабезпечення права на заробітну плату працівників збанкрутілих підприємств. Зарплатні борги підприємств-банкрутів та економічно неактивних підприємств складають 1,17 млрд. грн або 37,3 % загального обсягу заборгованості із заробітної плати.

Ураховуючи довготривале накопичення боргів на підприємствах-банкрутах, поширену практику штучного банкрутства з метою ухилення від сплати боргів, назріла гостра необхідність ратифікації Україною частини третьої Конвенції МОП № 173 та прийняття законопроекту щодо дотримання вимог найманих працівників у разі неплатоспроможності роботодавця, що створить для працівника можливість отримати чесно зароблені своєю трудовою діяльністю кошти на підприємстві, що збанкрутіло.

У контексті цього питання слід зауважити, що пунктом 5 зазначеного вище Плану та підпунктом 2 пункту 51 Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого Розпорядженням КМУ № 1393-р від 23 листопада 2015 року, на органи виконавчої влади (Мінсоцполітики, Мінфін, Мін'юст, Державну реєстраційну службу) було покладено обов'язок протягом 2016 року розробити та внести на розгляд КМУ законопроект щодо дотримання вимог найманих працівників у разі неплатоспроможності роботодавця, а також опрацювати за участю сторін соціального діалогу питання ратифікації розділу III Конвенції Міжнародної організації праці № 173 та приєднання до статті 25 Європейської соціальної хартії (переглянутої). Також пунктом 8 Розпорядження КМУ № 450-р від 14 травня 2015 року «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015–2019 роки» терміном виконання завдання з підготовки пропозицій щодо ратифікації Конвенції МОП № 173 про захист вимог працівників у випадку неплатоспроможності роботодавця встановлено 2019 рік.

Занижений розмір заробітної плати та, як наслідок, недостатній рівень пенсійного забезпечення, зростання заборгованості з виплати заробітної плати, несправедливе оподаткування трудових доходів провокують поширення бідності серед працюючого населення, а надалі – серед пенсіонерів, а також недофінансування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, Державного і місцевих бюджетів.

Зазначені проблеми є також першопричиною зростання рівня трудової міграції українців до сусідніх країн. У 2018 році суб'єктами господарювання

пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» щодо відновлення дії попередніх редакцій норм зазначеного Закону (реєстр. № 2141, н.д. Третьякова Г.М., Тимошенко Ю.В. та ін.).

Як зазначено у пояснювальній записці до цього законопроекту, його прийняття дозволить, зокрема, привести пенсійне законодавство для осіб, звільнених з військової служби, у відповідність до положень Конституції України та усуне існуючу на сьогодні несправедливість у пенсійному забезпеченні осіб, звільнених у різний період часу, і тим самим ліквідує диспропорцію у їх пенсійному забезпеченні. Наразі законопроект за реєстр. № 2141 опрацьовується у головному комітеті – Комітеті Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки.

Необхідно врахувати також *значний обсяг заборгованості за рішеннями судів щодо колишніх військовослужбовців,* який складає 1,2 млн. грн., а щодо осіб начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ з приводу пенсійного забезпечення - 298,8 млн. грн.

Впродовж більше п'яти років неврегульованим питанням залишається ситуація, за якої держава гарантує право на статус ветерана війни певній категорії осіб, які у складі добровольчих формувань, що не увійшли до складу військових формувань, брали безпосередню участь в АТО, але водночас отримати статус учасника бойових дій такі особи не можуть. Як наслідок, вони залишаються соціально незахищеними та позбавлені відповідних державних гарантій та пільг, незважаючи на те що де-факто всі вищезазначені особи є учасниками бойових дій.

Більш того, ті з них, хто втрачає статус особи з інвалідністю внаслідок війни після переогляду медико-соціальною експертною комісією, не можуть отримати соціальні гарантії за статусом учасника бойових дій, оскільки відповідна процедура не передбачена чинним законодавством. В результаті порушується принцип соціальної справедливості, а держава проводить політику сепарації ветеранів з числа добровільних захисників Батьківщини, що приймали участь в АТО.

Для вирішення цього питання народними депутатами України зареєстровано проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання статусу та соціальних гарантій окремим особам із числа учасників антитерористичної операції (реєстр. № 2045-1, н.д. Тищенко М.М., Василенко Л.В. та ін.), метою якого є урегулювання правового статусу та встановлення соціальних гарантій для всіх учасників добровольчих збройних формувань в Україні на основі принципів соціальної та історичної справедливості. Наразі Комітетом здійснюється підготовка цього законопроекту до другого читання.

Зважаючи на вищевикладене та беручи до уваги аналіз поточної ситуації у сфері соціальної політики держави, учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів **рекомендують:**

харчування ветеранів в госпіталях України, та забезпечення ліками, які не ввійшли до національного переліку.

Слід врахувати, що ветерани війни, в яких спостерігається поліморбідність захворювань, потребують високотехнологічної діагностики, медикаментозного лікування та реабілітації декількох патологій одночасно. Для повноцінного забезпечення надання медичних послуг ветеранам війни, учасникам АТО/ООС, Національна служба здоров'я України, при оплаті послуги по їх стаціонарному лікуванню, повинна врахувати вартість лікування всіх супутніх патологій. Такий підхід по оплаті послуг дасть можливість повноцінно забезпечити стаціонарне лікування ветеранів війни.

Військова служба пов'язана з виконанням специфічних завдань щодо захисту держави і охорони правопорядку в умовах підвищеного ризику для життя, яка призводить до погіршення здоров'я, нервових стресів, психологічних та фізичних перенавантажень, що, в свою чергу, зумовлює не лише особливі вимоги до осіб, які перебувають на службі, а й обов'язок держави гарантувати їм *підвищений соціальний захист та спеціальний порядок пенсійного забезпечення.*

З 1 січня 2018 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 103 від 21 лютого 2018 року проведено перерахунки раніше призначених пенсій відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» 544 663 особам на підставі довідок про оновлене грошове забезпечення, середній розмір підвищення – 1 476 грн. З 1 січня 2019 року проведено перерахунки раніше призначених пенсій для 455 тис. осіб, середній розмір підвищення – 763,48 грн.

Разом з тим, запропонований Урядовою постановою № 103 перерахунок пенсій має одноразовий характер і не може системно вирішити проблему осучаснення розмірів військових пенсій, призначених у минулі роки.

Так, для військових пенсіонерів визначений період поетапного перерахунку з 1 січня 2018 року по 1 січня 2020 року. При цьому виплата недоплачених сум пенсій за попередній період для військових пенсіонерів не передбачається, тоді як для пенсіонерів органів внутрішніх справ передбачена доплата суми перерахованих пенсій за період з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2017 року.

Слід також врахувати, що перерахунок пенсій з 1 січня 2018 року для військовослужбовців буде проводитись з урахуванням лише трьох складових грошового забезпечення, визначеного на 1 березня 2018 року – окладу за посадою, військовим (спеціальним) званням та надбавки за вислугу років. Запропонована норма не передбачає включення у розрахунок пенсій інших складових грошового забезпечення, що враховують специфіку та напрями діяльності військових формувань, їх органів та підрозділів, конкретні досягнення військовослужбовців у службовій діяльності, а також певні обмеження, пов'язані з допуском та доступом до державної таємниці.

Міністерство оборони України також наголошує, що пенсії, призначені після 1 березня 2018 року, обчислюються з урахуванням всіх видів грошового забезпечення. У зв'язку з цим *виникає диспропорція в розмірах пенсій залежно від часу звільнення військовослужбовців.*

Для розв'язання зазначених проблем народними депутатами України було зареєстровано проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про

було працевлаштовано за кордоном 97,1 тис. громадян України, що на 16% більше, ніж у 2017 році.

За даними Мінекономрозвитку в 2018 році рівень «тінізації» економіки склав 30% від обсягу офіційного ВВП. За розрахунками науковців (Національний інститут стратегічних досліджень, 2017 рік) у разі зростання номінальної заробітної плати на 50 %, рівень тінізації економіки знизився би вдвічі.

Окрім заборгованості із заробітної плати поширеними у сфері праці залишаються проблеми легалізації трудових відносин та заробітної плати (**незадекларована праця**); щодо захисту від незаконного звільнення та невиконання роботодавцями судових рішень про поновлення на роботі незаконно звільнених працівників; відсутності заробітної плати, яка відповідала б прийнятим у суспільстві стандартам достатку і забезпеченості; порушення прав у сфері зайнятості, зокрема працевлаштування на роботу, яка відповідала б їх професійно-кваліфікаційному рівню; прав працівників на повагу до їх честі та гідності у трудових правовідносинах; зниження рівня захищеності людини праці.

Це обумовлено невідповідністю діючих норм законодавства про працю новим суспільним та економічним відносинам, міжнародним нормам та стандартам і потребує реформування чинного Кодексу законів про працю України, який був прийнятий ще в далекому 1971 році. А також – недостатньо дієвим та ефективним механізмом забезпечення дотримання законодавства у сфері трудових відносин.

Слід зазначити, що Європейський комітет соціальних прав у 2018 році надав заключні висновки до Десятої національної доповіді Уряду України щодо реалізації положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) за тематичною групою «Трудові права». Зокрема, Європейський комітет соціальних прав зробив висновок, що національна ситуація не відповідає положенням пунктам 5, 7 статті 2, пунктам 3, 4, 5 статті 4, статті 5, пункту 4 статті 6, пунктам 1, 2 статті 26, статті 28 Хартії.

З метою захисту трудових прав працівників важливо забезпечити ефективне функціонування Державної служби України з питань праці з дотриманням принципів Конвенцій МОП № 81 і № 129 про інспекції праці у промисловості, торгівлі та у сільському господарстві. Адже лише потужна державна інституція, яка б охоплювала всі аспекти національної трудової політики, може бути достатнім інструментом для забезпечення ефективного нагляду і контролю у сфері трудових відносин, охорони та безпеки праці, гігієни праці.

Так, інспектори праці впродовж майже чотирьох місяців не здійснювали свої безпосередні контрольні функції, оскільки постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 14 травня 2019 року було скасовано Порядок здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, а відповідно громадяни були позбавлені можливості захистити свої трудові права від порушень з боку роботодавців. І лише з набуттям чинності Постанови КМУ № 823 від 21 серпня 2019 року «Деякі питання здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю», контрольні функції інспекторів праці були відновлені.

З огляду на зазначене та з метою зміцнення системи інспекції праці та її незалежності доцільно було б унормувати сферу нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю спеціальним законом України.

Пенсійне забезпечення

Європейський комітет з соціальних прав щодо аналізу ситуації в Україні на предмет відповідності вимогам ратифікованих Україною статей Європейської соціальної хартії (переглянутої), як і Комітет експертів з питань застосування конвенцій та рекомендацій (Міжнародна організація праці) щодо Європейського кодексу соціального забезпечення та Конвенцій МОП №№ 102 та 128 трактують українську **пенсійну систему** як таку, що перевантажена отримувачами пенсій із вкрай незадовільними виплатами і недостатнім рівнем охоплення. Очікувана тривалість життя по досягненню пенсійного віку, хоч і дещо зросла у порівнянні до 2001 року, попри півсторіччя розвитку світової медицини, не відновилась від падіння 90-х і не повернулась до рівня 40-50-річної давності. Вищезазначені та інші показники свідчать, що після зменшення ЄСВ удвічі до 22 % без відповідного перерахунку наявних на той час зобов'язань та встановлення відповідного компенсатора, Україна не відповідає орієнтирам, встановленим міжнародними стандартами, і впритул наблизилась до критичних (порогових) значень національних індикаторів соціальної безпеки, які мають абсолютну сутність і мусять бути дотриманими безумовно.

Впровадження законодавчих змін, передбачених Законом України № 2148 від 3 жовтня 2017 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій», привело до збільшення раніше нарахованих пенсій шляхом їх перерахунку, при цьому посприяло: зменшенню залежності розміру пенсії від року її нарахування, посиленню залежності розміру пенсії від набутого страхового стажу та заробітку, з якого сплачено страхові внески; забезпечило перехід до єдиних норм нарахування пенсій та звільнення Пенсійного фонду України від невластивих йому виплат. Проте низька ставка єдиного соціального внеску, а звідси і внеску до ПФУ (18,5 %), не дозволило досягти ані належного рівня соціального захисту пенсіонерів, ані збалансованості ПФУ.

Рівень пенсійного забезпечення залишається низьким. Мінімальний розмір пенсії з 1 липня ц.р. складає 1 564 грн. (для осіб, які досягли 65 років і мають не менше 30/35 років стажу жінки і чоловіки відповідно, мінімальний розмір пенсії встановлено на рівні 40% мінімальної зарплати – 1 669 грн). Середній розмір пенсії становить 3 020 грн. При цьому розмір фактичного прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб у цінах вересня 2019 року становив 3 112 грн. *Визначені законодавством умови та механізм обрахунку пенсій не стимулюють громадян сплачувати страхові внески упродовж трудової діяльності, а отже ними часто обирається нелегальна зайнятість.*

Майже п'ята частина пенсіонерів отримують пенсію на рівні або нижче затвердженого законом прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, який до того ж є вдвічі меншим від фактичного, що не дозволяє забезпечувати основні життєві потреби та у повній мірі вести повноцінний спосіб життя.

підхід до соціальної адаптації цільової групи, надання психосоціальної допомоги за принципом «рівний-рівному», використання їх як комунікаційного майданчика між ветеранською спільнотою, представниками державних інституцій та недержавних, які працюють в регіоні й надають послуги ветеранам та членам їхніх родин. Ветерани у цих центрах повинні мати змогу отримати професійну психологічну, правову допомогу, у тому числі шляхом організації груп підтримки та само-, взаємодопомоги, профорієнтаційні та освітні послуги з метою підвищення професійного рівня та започаткування власної справи, взяти участь у фізкультурно-спортивних, культурно-просвітницьких, національно-патріотичних заходах тощо. Доступності послуг сприятиме проведення центрами виїзної роботи у населених пунктах регіону.

У 2018 році **санаторно-курортне лікування** одержали 6,3 тис. осіб. На фінансування санаторно-курортного лікування постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС у 2019 році передбачено 51 009,7 тис. грн, що дасть змогу забезпечити послугами із санаторно-курортного лікування 5 887 осіб. Наразі укладено 3 892 договори на санаторно-курортне лікування, з яких 2 815 осіб отримали таке лікування.

Мінветеранів щотижнево здійснюється моніторинг учасників АТО/ООС, які отримали поранення та потребують або забезпечені технічними засобами реабілітації (ТЗР), у тому числі протезуванням (ортезуванням), а також їх супровід, зокрема шляхом відвідування поранених учасників АТО/ООС в госпіталях, інших закладах охорони здоров'я та надання необхідної допомоги. Загальна чисельність учасників АТО/ООС, охоплених моніторингом складає 1 310 осіб, з яких 674 осіб загалом забезпечені протезуванням (ортезуванням).

З метою налагодження належної медичної допомоги ветеранам Мінветеранів спільно із МОЗ створено у м. Києві на базі Госпіталю Національний центр психічного здоров'я і реабілітації ветеранів війни, де ветерани зможуть проходити комплексне лікування та реабілітацію.

Відповідно до Основ законодавства України про охорону здоров'я, закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», ветеранам війни, учасникам АТО/ООС гарантована безоплатна медична допомога, безоплатне одержання ліків, першочергове безоплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних матеріалів) та інше протезування, безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням, користування при виході на пенсію чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями.

З 1 січня 2020 року усі медичні заклади, що надають спеціалізовану медичну допомогу, повинні бути реорганізовані у комунальні некомерційні підприємства та перейти на форму оплати за договорами з Національною службою здоров'я України. Якщо такий договір не буде укладено, медичний заклад залишається без засобів фінансового забезпечення.

Зазначений перехід від бюджетного фінансування до договорів про медичне обслуговування ветеранів війни погіршує стан надання медичної допомоги ветеранам війни різних категорій у майбутньому, оскільки відповідно до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» не передбачено збільшення грошових витрат на лікування,

Досягнення цілі планується через розбудову мережі «ветеранських просторів», що працюватимуть за принципом «рівний рівному» та будуть «єдиним вікном» надання послуг ветеранам, а також через надання послуг в онлайн-режимі за допомогою системи «Е-ветеран».

Ветеранські простори – це комунікаційні майданчики між державними і недержавними структурами, які надаватимуть сервіси ветеранам та їх родинам. Також у рамках цих закладів заплановано роботу мобільних груп, метою яких є забезпечення надання послуг у кожному без виключення населеному пункті, щоб у результаті ветерани могли отримати комплекс послуг з психосоціальної адаптації, профорієнтації, юридичних консультацій та профілактики конфліктних ситуацій в родинах.

Наразі Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України розпочало процес **створення Єдиного державного реєстру ветеранів війни,** розроблені технічні вимоги для створення автоматизованої системи «Е-Ветеран». Водночас продовжує функціонувати Єдиний реєстр учасників антитерористичної операції, який містить відомості лише про учасників АТО/ООС та повинен перестати функціонувати після повного запуску реєстру «Е-Ветеран». Реєстр «Е-Ветеран» міститиме відомості про ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб та інших осіб, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», а також інформацію про потребу та забезпечення вищезазначених осіб соціальними послугами.

Станом на 1 вересня 2019 року за даними Реєстру статус учасника бойових дій надано 370 387 особам, які брали участь у проведенні АТО/ООС.

Щодо *бюджетних програм соціального захисту учасників АТО/ООС* необхідно відзначити вдосконалення порядку забезпечення санаторно-курортним лікуванням, змінено механізм організації надання послуг з психологічної реабілітації, соціально-професійної адаптації:

- надана можливість учаснику АТО/ООС самостійно обрати заклад для оздоровлення та реабілітації;
- до переліку одержувачів послуг включено постраждалих учасників Революції Гідності та учасників війни;
- делеговано повноваження закупівлі путівок на місцевий рівень;
- передбачено виплату особам з інвалідністю внаслідок війни компенсації вартості проїзду до санаторію і назад та замість санаторно-курортної путівки.

На реалізацію **заходів із соціальної та професійної адаптації** цієї категорії громадян у 2019 році у Державному бюджеті України передбачено бюджетні кошти у сумі 27 549,0 тис. грн., що дасть можливість охопити заходами з професійної адаптації 3 804 особи.

Надзвичайно важливим є забезпечення психологічної реабілітації учасників АТО/ООС та постраждалих учасників Революції Гідності. Саме тому необхідним є також **створення в регіонах мережі центрів психосоціальної адаптації** ветеранів, діючих військовослужбовців, представників сектору безпеки і оборони, їх родин та родин загиблих за принципом самоорганізації «Ветеранський простір». Концепція цих центрів має передбачати комплексний

Пенсійний фонд України упродовж тривалого часу залишається дефіцитним. Незважаючи на те, що дефіцит його бюджету порівняно з 2017 роком (56,1 млрд. грн) значно знизився, проте у 2020 році очікується на рівні 26,1 млрд грн.

На фінансовий стан Пенсійного фонду негативно вплинуло зниження до 22% розміру єдиного внеску та скасування сплати єдиного внеску працівниками, наявність значної «тінізації» зайнятості та доходів, низький рівень оплати праці, трудова міграція тощо. Значним негативним фактором для стабільності солідарної пенсійного системи є наявність недоїмки із сплати єдиного внеску на рівні 16,8 мрд. грн., заборгованості із відшкодування виплати пенсій на пільгових умовах близько 15 млрд. грн. та інше.

Система пенсійного забезпечення, що діє на сьогодні, **не забезпечує належну диференціацію розмірів пенсій громадян залежно від тривалості страхового стажу та розміру заробітної плати.**

Проведена відповідно до Постанови КМУ № 543 від 26 червня 2019 року «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» доплата до пенсії особам, які отримують пенсію (при наявності у чоловіків – 35, у жінок – 30 років страхового стажу), до 2 000 грн., незважаючи на підвищення розміру пенсійних виплат значній частині пенсіонерів, ще більше призвела до «зрівнялівки» нарахованих пенсій.

У цілому правила обчислення пенсій є досить складними для застосування навіть для фахівців, а тому потребують максимального спрощення.

З огляду на низький розмір пенсії значна частина осіб, які її отримують, **вимушені продовжувати працювати після виходу на пенсію.**

Несправедливим є і те, що **не проводиться перерахунок пенсій працюючим пенсіонерам** у зв'язку із підвищенням прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, а доплата за понаднормовий стаж встановлена з урахуванням розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, на рівні вересня 2015 року, який становить 1 074 грн, при тому, що для непрацюючих пенсіонерів розмір відповідного показника береться станом на момент перерахунку (з 1 липня 2019 року – 1 564 грн). З огляду на зазначене, стимули офіційно працювати після досягнення пенсійного віку відсутні.

До страхового стажу особи та обрахунку розміру її пенсії не включається період роботи, за який з вини роботодавця не було сплачено страхові внески.

При цьому позиція органів державної влади з цього питання не узгоджується із наявною судовою практикою. Так, суди задовольняють адміністративні позови громадян та виносять судові рішення, які зобов'язують, зокрема, органи Пенсійного фонду України враховувати до страхового стажу період роботи, за який з вини роботодавця не було сплачено страхового внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування/єдиного соціального внеску. Такі рішення ґрунтуються на позиції, яка викладена у постановах Верховного Суду від 24.05.2018 у справі № 490/12392/16-а, від 04.08.2018 у справі № 482/434/17, від 01.11.2018 у справі № 199/1852/15-а.

Проблемою є і те, що такі рішення суду виконуються органами Пенсійного фонду України шляхом зарахування відповідного періоду до страхового стажу, проте при обрахунку пенсій заробітна плата у відповідному періоді зараховується у нульовому значенні, що призводить до заниження індивідуального коефіцієнта заробітної плати особи, а отже й розміру пенсійної виплати в цілому.

Задля вирішення цієї проблеми доцільно законодавчо врегулювати питання врахування до страхового стажу особи періодів роботи при несплачених страхових внесках ліквідованими без визначення правонаступника підприємствами, вимоги за якими, не задоволені за недостатністю майна, вважаються погашеними.

Протягом восьми років залишається нерозв'язаною проблема **реалізації права громадян України на отримання пенсії у разі виїзду на постійне проживання за кордон**, якщо Україна не уклала з відповідною державою міжнародний договір з питань пенсійного забезпечення або якщо згода на обов'язковість такого міжнародного договору не надана Верховною Радою України.

Незважаючи на прийняття Конституційним Судом України рішення № 25-рп/2009 від 7 жовтня 2009 року з цього питання, позиція Міністерства соціальної політики України і Пенсійного фонду України як органів, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері пенсійного забезпечення, залишається незмінною: пенсії виплачуються лише тим громадянам, які виїхали до держав, з якими Україна уклала міжнародні договори з питань пенсійного забезпечення на умовах, визначених цими договорами. Проблема ускладнюється і законодавчою неврегульованістю механізму призначення (поновлення) пенсій зазначеній категорії громадян.

Водночас суди поновлюють право на пенсійне забезпечення таких осіб (наприклад, ухвала Вищого адміністративного суду України від 6 жовтня 2015 року у справі № К/800/34673/15). Поновлення ж пенсійних виплат зазначеній категорії громадян в інший спосіб, ніж за рішенням суду, органи Пенсійного фонду України не здійснюють.

Водночас, конституційне право особи на соціальний захист, зокрема у старості, не може залежати від місця проживання (на території України чи поза її межами). Цей висновок підтвердив і Європейський суд з прав людини у своєму рішенні у справі «Пічкур проти України» від 7 листопада 2013 року, зазначивши, що позбавлення особи, яка пропрацювала багато років в Україні та сплачувала пенсійні внески, права на пенсію лише на тій підставі, що вона більше не проживає на території України, є дискримінацією за ознакою місця проживання.

Порушується право громадян на отримання коштів за судовими рішеннями стосовно здійснення пенсійних та інших соціальних виплат, боржниками за якими є органи Пенсійного фонду України та органи соціального захисту населення.

Гарантії держави щодо виконання судових рішень та виконавчих документів, визначених Законом України «Про виконавче провадження», та особливості їх виконання встановлюються Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень».

- низька укомплектованість медичним персоналом медичних підрозділів військових частин, зокрема молодшим медичним персоналом, що складає 45 %, за спеціальністю бойовий медик взводу – 39 %;
- основні фонди центрів медичної реабілітації та санаторного лікування (військові санаторії) потребують проведення капітального ремонту окремих будівель, інших об'єктів нерухомого майна, забезпечення реабілітаційним обладнанням.

З метою вирішення вказаних вище проблемних питань вбачається за доцільно розглянути такі зміни до законодавства України:

внесення до системи грошового забезпечення військовослужбовців складових, які залежать від рівня військової підготовки та освіти, тривалості та безперервності військової служби;

запровадження норм, які визначають диференційований підхід до встановлення права на професійну адаптацію військовослужбовців після звільнення з військової служби в залежності від безперервної вислуги років;

внесення до категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, осіб, звільнених з військової служби;

надання права військовослужбовцям, що перебувають на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, при звільненні з військової служби в запас або у відставку у зв'язку із закінченням строку контракту при наявності 25 років безперервної військової служби у календарному обчисленні залишатись на цьому обліку у військовій частині до одержання житла з державного житлового фонду або за їх бажанням грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, а в разі її розформування - у військових комісаріатах і квартирно-експлуатаційних частинах районів та користуватись правом позачергового одержання житла;

законодавче закріплення переваги для громадян, які бездоганно прослужили на військовій службі десять і більше років, при їх прийнятті на державну службу;

надання права військовослужбовцям на безкоштовний проїзд залізничним, повітряним, водним та автомобільним (за винятком таксі) транспортом від місця дислокації навчальних центрів (частин) до місця проживання на вихідні дні (дні відпочинку) протягом періоду навчання у таких центрах (частинах);

надання права військовослужбовцям військової служби за контрактом рядового та сержантського складу, які звільняються з військової служби у зв'язку з закінченням строку контракту, при наявності позитивних службових характеристик та безперервної вислуги 10 років і більше, на безоплатне здобуття вищої освіти поза конкурсною основою, якщо певний ступінь вищої освіти вони здобувають вперше за рахунок фінансування державного та/або місцевого бюджетів;

підвищення розмірів виплати компенсації за піднайм житла до ринкової вартості.

Щодо соціального захисту ветеранів війни

Ціль 5.1. Програми діяльності КМУ визначає **«Ветерани війни повернулися до повноцінного мирного життя та стали перевагою для суспільства, а не його проблемою».**

чергу старшого офіцерського складу, *втрачають мотивацію до подальшого кар'єрного зростання.*

Окремою проблемою необхідно визнати *фактичну відсутність системи професійної адаптації військовослужбовців до цивільного життя та її повну невідповідність підходам країн НАТО.* У зв'язку з цим в Україні відсутні пільгові механізми забезпечення гідного соціального майбутнього та належного місця у державотворенні для осіб, які звільнились з військової служби, що нівелює законодавчо закріплений особливий статус військовослужбовця в суспільстві.

Зазначимо, що Постановою Кабінету Міністрів України № 103 від 21 лютого 2018 року «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» скасовано норму, згідно з якою **розміри окладів військовослужбовців визначаються залежно від розміру прожиткового мінімуму** для працездатних осіб, установленого законом на 1 січня календарного року, внаслідок чого були втрачені підстави для щорічного перерахунку розмірів окладів військовослужбовців. Водночас, досвід країн – членів НАТО передбачає залежність розмірів грошового забезпечення військовослужбовців від соціальних стандартів цих країн.

У зв'язку з цим доцільним видається перегляд існуючих підходів визначення розмірів окладів за військовим званням та посадових окладів військовослужбовців в залежності від розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року.

Проблемним питанням є також **фінансування заробітних плат працівникам Збройних Сил України.** Так, нормативно-правова база і виділені бюджетні асигнування на оплату праці в сумі 4 366,7 млн. грн. дали можливість забезпечити виплату у 2019 році заробітної плати працівникам військових частин, установ та організацій ЗСУ в середньому на рівні 7 917 грн., що на 33,1% менше розміру заробітної плати в середньому по Україні – 10 537 грн. Таким чином, лише для дотримання мінімальних державних соціальних гарантій та наближення рівня заробітної плати до середньої по Україні додаткова потреба в наступному році складає 1,7 млрд. гривень.

Не кращою є ситуація із **забезпеченням виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або встановлення інвалідності та пенсійного забезпечення звільнених військовослужбовців.** Вже станом на 21 жовтня поточного року дефіцит коштів на ці виплати складає 588,6 млн. грн. та до кінця року становитиме понад 800,0 млн. гривень.

Відтак, цілком логічним виглядає припущення щодо неможливості будівництва потужної сучасної армії як інституту стримування зовнішньої агресії за вказаних незадовільних умов фінансового забезпечення її людського ресурсу.

Також Міністерство оборони України наголошує на наступних проблемах, які мають негативний вплив на сферу соціального захисту прав військовослужбовців:

- 75 % (725 одиниць) медичної санітарної техніки вироблено за часів СРСР, вона морально та фізично застаріла та потребує оновлення;
- більшість медичного обладнання військових госпіталів перебуває в експлуатації понад 20 років і потребує оновлення;

Погашення заборгованості за судовими рішеннями (крім заборгованості, що утворилась внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень, ухвалених після 1 січня 2013 року) здійснюється Державною казначейською службою за бюджетною програмою виконання рішень суду, що гарантовані державою, відповідно до Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затвердженого Постановою КМУ № 845 від 3 серпня 2011 року.

Погашення заборгованості, що утворилась внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень, ухвалених після 1 січня 2013 року, здійснюється за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті Пенсійного фонду України на цю мету відповідно до Порядку погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду, затвердженого Постановою КМУ № 649 від 22 серпня 2018 року.

Головною проблемою залишається непередбачення необхідних обсягів видатків у Державному бюджеті України на покриття боргових зобов'язань держави на ці цілі. Так, у 2019 році для здійснення виплат на виконання рішень суду відповідно до Порядку, затвердженого постановою КМУ № 649, передбачено та виділено асигнувань з Державного бюджету в сумі всього 100,0 млн. грн. При цьому визначена Порядком процедура погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду є довготривалою та потребує спрощення з метою забезпечення якнайшвидшого отримання пенсіонерами заборгованості за ухваленими на їх користь судовими рішеннями.

Також є необхідним внесення змін до вказаного Порядку з метою врегулювання питання здійснення погашення заборгованості спадкоємцям у разі смерті одержувача.

Щодо реалізації прав внутрішньо переміщених осіб на належні соціальні виплати та пенсійне забезпечення

Станом на серпень 2014 року на непідконтрольній території перебувало 1 278,2 тис. пенсіонерів, в т.ч. у Донецькій області – 767,3 тис. осіб, у Луганській – 510,9 тис. осіб.

У 2015 році суми пенсійних виплат ВПО становили 29,4 млрд. грн. та охоплювали 956 тис. пенсіонерів, у 2016 році – 11,5 млрд. грн., а у 2017 році – 11,1 млрд. грн., що в 2,6 разів менше, ніж виплати 2015 року. З квітня 2018 року чисельність пенсіонерів з числа ВПО почала зменшуватись з урахуванням проведеної верифікації пенсійних виплат ВПО. Станом на вересень 2019 року виплата пенсій проводилась 615,2 тис. пенсіонерів з числа ВПО.

Таким чином, спостерігається стійка негативна тенденція зменшення кількості внутрішньо переміщених осіб з числа пенсіонерів, які забезпечуються пенсійними виплатами: за 2015 – 2018 роки з 956 тис. до 615 тис. осіб.

Внутрішньо переміщені особи стикаються із численними проблемами під час отримання пенсійних виплат, зокрема:

- обов'язковості отримання статусу внутрішньо переміщеної особи;
- проходження постійних процедур ідентифікації і верифікації;
- проведення перевірки достовірності інформації про фактичне місце проживання для ВПО;

- припинення пенсійних виплат у разі відсутності понад 60 днів за місцем проживання.

При цьому зміни у порядку виплати пенсій особам з числа ВПО, які внесені Постановою КМУ № 335 від 25 квітня 2018 року визначають, що суми соціальних виплат (пенсій), які не виплачені за минулий період, обліковуються в органі, що здійснює соціальні виплати, та виплачуються на умовах окремого порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України, Однак зазначений Порядок урядом досі не розроблений, внаслідок чого внутрішньо переміщені особи втрачають право на отримання сум пенсій за попередні періоди.

Громадяни України, які продовжують проживати на окупованих територіях і не мають статусу внутрішньо переміщеної особи, пенсійними виплатами не забезпечуються.

Аналіз українського законодавства та загальновизнаних норм міжнародного права, тобто міжнародних стандартів прав людини, яких мають дотримуватись всі країни, дає підстави порушувати питання щодо відповідності ситуації із дотриманням прав внутрішньо переміщених осіб та осіб, які проживають на тимчасово непідконтрольних українській владі територіях, цим стандартам.

Щодо функціонування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування

На сьогодні система загальнообов'язкового державного соціального страхування знаходиться у складній фінансовій ситуації, що пов'язано з низкою чинників. Чисельність легально працюючих осіб в Україні трохи менше 16,5 млн. осіб, при цьому в тіні працює та не бере участі у системі соціального страхування більше 3,5 млн. осіб.

Зниження розміру єдиного соціального внеску майже вдвічі (до 22%) та скасування сплати єдиного внеску працівниками (3,6%) негативно позначилося на фінансовому стані системи соціального страхування. Іншою причиною такої ситуації було значне зменшення частки єдиного внеску до Фонду соціального страхування України з 14,2657% до 9,3759%. Значно погіршилась ситуація у другому півріччі 2018 року, коли стали знижуватися надходження сум сплаченого єдиного внеску та відповідно збільшуватися заборгованість з його сплати. Особливо постраждав Фонд соціального страхування України, у якого виникла заборгованість перед застрахованими особами з виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності та по вагітності і пологах. У серпні ц.р. частково було погашено заборгованість, але зараз вона знову почала збільшуватися і становить вже близько 1 млрд. грн.

Аналіз положень законодавства України свідчить про те, що на момент ратифікації вітчизняні норми у багатьох випадках відповідали Конвенції №102. Разом з тим, **допомога по безробіттю** в Україні не відповідає вимогам Конвенції, якою передбачено, що її розмір повинен бути не менше 45% зарплати некваліфікованого працівника. Проте у 2019 році для осіб, у яких протягом дванадцяти місяців перед звільненням було не менше шести місяців страхового стажу, мінімальна допомога по безробіттю становить лише 1 630 грн (81% прожиткового мінімуму для працездатних осіб), а для осіб, у яких стаж менше шести місяців, – 610 грн (30% прожиткового мінімуму для працездатних осіб).

передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду.

Порядок виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 845 від 3 серпня 2011 року. Відповідно до цього Закону та пункту 3 Порядку безспірне списання коштів державного бюджету проводиться Державною казначейською службою України згідно з черговістю надходження таких рішень, у тому числі рішень, які надіслані до органів Казначейства органами Державної виконавчої служби відповідно до Порядку погашення заборгованості за рішеннями суду, виконання яких гарантується державою, затвердженого Постановою КМУ № 440 від 3 вересня 2014 року.

Усього на виконання зазначених судових рішень у Законі України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» за бюджетною програмою КПКВК 3504040 «Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою» Казначейству передбачено 600 млн гривень.

Щодо соціального захисту військовослужбовців

Ціль 15.4. Програми діяльності Уряду визначено наступним чином: **«Військовослужбовець має можливості професійного зростання та особливого соціального захисту»**, у рамках чого передбачено запровадити нові дієві механізми забезпечення житлом та іншими складовими соціального пакету військовослужбовців як мотиваційних чинників для заохочення проходження служби у Збройних Силах України та інших складових силах оборони.

Згідно із інформацією, наданою Міністерством оборони України, соціально-психологічні дослідження та опитування військовослужбовців, проведені з метою вивчення причин звільнення з військової служби за контрактом, показали, що основним чинником, який є перепоною для укладання нових контрактів, вказується *низька привабливість пільг та соціальних гарантій, встановлених законодавством для даної категорії громадян*. Найбільш уразливою категорією серед військовослужбовців є особи, які мають на утриманні сім'ї, але проходять військову службу на значній віддалі від місць їх проживання.

Крім того, прийняття окремих законодавчих змін протягом дії в державі особливого періоду утворило *нерівні соціально-економічні умови проходження військової служби*. Так, особи, які вступили на військову службу протягом особливого періоду, мають пільги, які не поширюються на інших військовослужбовців, зокрема, право на отримання пенсії за вислугу років під час проходження військової служби.

У свою чергу відсутність законодавчо закріпленого стимулювання до безперервного проходження військової служби спонукає громадян до періодичного проходження служби за короткостроковими контрактами з подальшим працевлаштування в цивільному секторі, або отримання пільг від держави у зв'язку з тимчасовим безробіттям.

Також негативно впливає на тривале проходження військової служби обмеження пенсійного забезпечення у розмірі 70 відсотків від грошового забезпечення військовослужбовців. Зазначене призводить до того, що при досягненні 27 років вислуги на військовій службі військовослужбовці, у першу

- впровадження онлайн-платформи для забезпечення інформаційної, консультаційної, превентивної та практичної допомоги дітям;
- забезпечення стабільного функціонування спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства.

Щодо соціального захисту осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи

За інформацією Міністерства соціальної політики України кількість осіб, які мають статус постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, та осіб, що мають право на пільги, передбачені Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», становить 1 790 836.

Станом на 1 липня 2019 року кількість осіб, які мають статус постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесених до 4-ї категорії, становить 775 440 осіб. Однак, з 1 січня 2015 року пільги та компенсації цій категорії осіб не надаються у зв'язку із скасування статті 23 Закону, що передбачала надання пільг постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи цій категорії.

Фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення постраждалих осіб проводиться в межах коштів, передбачених законами України про Державний бюджет України на відповідні роки за бюджетною програмою КПКВК 2501200 «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» видатки на соціальний захист постраждалих осіб передбачалися в обсязі 1 980,9 млн грн. Однак, цей обсяг видатків є недостатнім для забезпечення виплати компенсацій та інших видів допомоги постраждалим особам, і Мінсоцполітики надавало Мінфіну пропозиції щодо збільшення видатків за КПКВК 2501200 на 354 569,6 тис. гривень.

31 жовтня 2019 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік», яким збільшила обсяг видатків за КПКВК 2501200 до 2 335,42 млн гривень.

Ці кошти будуть спрямовані для здійснення компенсаційних виплат, передбачених громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, зокрема, для здійснення доплати за роботу в зоні відчуження, виплати щорічної та додаткової відпусток, грошової компенсації за пільгове забезпечення продуктами харчування, компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю, та допомоги на оздоровлення, здійснення відшкодування Фонду соціального страхування витрат на виплату допомоги з тимчасової непрацездатності та допомоги по вагітності та пологах.

Видатки за КПКВК 2501200 не спрямовуються на виплату компенсацій, доплат і допомоги за судовими рішеннями. Інших бюджетних призначень на забезпечення виконання судових рішень за програмами соціального захисту населення не передбачено в 2019 році, як і у попередніх роках.

Згідно із статтями 3, 4 Закону «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» у разі відсутності або недостатності у боржника відповідних бюджетних призначень такі рішення судів виконуються за рахунок коштів,

За даними Державного центру зайнятості станом на 1 серпня 2019 року в Україні чисельність безробітних становить більше 1,5 млн. осіб, проте допомогу по безробіттю отримують лише 268 тис. осіб, з яких отримують допомогу у мінімальних розмірах 39% безробітних (97,5 тис. осіб). Середній розмір допомоги по безробіттю складає 3 253 грн., максимальний розмір – 7 689 грн. (4 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб).

Іншими проблемами, які потребують врегулювання у сфері соціального страхування, є вдосконалення порядку **ведення листків непрацездатності** шляхом переведення їх в електронну форму та створення реєстру медичних висновків в електронній формі.

Також існує нагальна необхідність реформування Фонду соціального страхування. Одним із методів цього розглядається посилення представництва сторони держави в управлінні, оскільки наразі приватний сектор фактично усунув державу від можливості захищати права і свободи громадян на соціальний захист. Існуюча ситуація ускладнюється бюджетним дефіцитом, перевантаженістю та надмірністю адміністративного апарату Фонду та його регіональних відділень, що унеможливлює якісне виконання ним своїх основних функцій та завдань.

Задля подолання цих проблем народними депутатами України зареєстровано проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо стабілізації функціонування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (реєстр. № 2275, н.д. Третьякова Г.М., Струневич В.О. та ін.), який наразі готується до розгляду у першому читанні.

Незадовільною є ситуація у сфері **відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю людини**, у зв'язку з явно неспіввідносними розмірами відшкодування такої шкоди.

Так, чисельність потерпілих на виробництві, які отримують страхові виплати від Фонду соціального страхування України, станом на 1 жовтня 2019 року складає 205,7 тис. осіб, у тому числі 88,4 тис. потерпілих на підприємствах вугільної галузі, що становить 43 % загальної чисельності отримувачів страхових виплат.

За дев'ять місяців 2019 року витрати на страхові виплати склали 6,4 млрд. гривень, що на 575,7 млн грн, або 9,9 % більше порівняно з таким періодом попереднього року. У структурі страхових виплат, здійснених за січень-вересень цього року, основна частина припадає на:

- щомісячні страхові виплати – 6 183,3 млн грн (97 %);
- допомогу по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві – 96 млн грн (1,5 %);
- одноразову допомогу – 92,5 млн грн (1,5 %).

Станом на 01.10.2019 щомісячну *грошову суму в разі часткової чи повної втрати працездатності*, що компенсує відповідну частину втраченого заробітку потерпілого, отримують 196,1 тис. осіб. Сума витрачених коштів за січень-вересень 2019 року на цей вид виплати склала 5 950,9 млн грн, середньомісячний розмір призначеної виплати – 3 384,66 грн.

Чисельність отримувачів *щомісячної страхової виплати особам, які мають на це право в разі втрати годувальника*, станом на 01.10.2019 становить 9,6 тис. осіб. Сума витрат на цю виплату склала 232,4 млн грн, середньомісячний розмір призначеної виплати становить 2 704,95 грн.

На виконання Постанови КМУ № 160 від 20 лютого 2019 року «Про перерахування розміру щомісячних страхових виплат потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, та особам, які мають право на страхові виплати у разі смерті потерпілого» з 01 березня 2019 року перераховано розмір щомісячної страхової виплати майже 207 тисячам потерпілих на виробництві та особам, які мають право на виплати в разі втрати годувальника, при цьому розмір щомісячних страхових виплат збільшився в середньому на 158,8 грн, або 5 %.

Протягом дев'яти місяців 2019 року *одноразову допомогу в разі стійкої втрати професійної працездатності* потерпілому призначено 2 893 особам. Загальна сума витрат на ці виплати склала 40,1 млн грн, а середній розмір допомоги на одного потерпілого склав 13,4 тис. грн.

Одноразова допомога в разі смерті потерпілого на одну сім'ю в середньому призначалась у розмірі 189,9 тис. грн. Середній розмір одноразової допомоги на одного утриманця склав 39,8 тис. грн.

Загалом, політика держави у сфері соціального страхування має передбачати зміну існуючих підходів до різних видів соціального страхування, зокрема:

1. Рішучий відхід у сфері пенсійного страхування від ручного керування розміром пенсій шляхом подальшого запровадження триєдиного страхового принципу: солідарність, платність, еквівалентність відшкодування. Головним показником, що визначає розмір майбутньої пенсії працівника, має стати обсяг грошових коштів, спрямованих працівником (від імені працівника) до пенсійної системи протягом усього трудового життя. Розмір пенсій працівників, які почали трудову діяльність з 2000 року, має визначатись виключно розміром єдиного соціального внеску, сплаченого з їхнього заробітку.

Розмір мінімальної пенсії, обчислений за страховим принципом, має бути не меншим за реальний прожитковий мінімум. Якщо сума коштів, спрямованих працівником до пенсійної системи протягом трудового життя, не дозволяє нарахувати мінімальну пенсію, такій людині має призначатись соціальна допомога коштами державного бюджету України з обов'язковим відтермінуванням пенсійного віку. Строк такого відтермінування має бути пропорційним сумі коштів, недоплаченій до ПФУ.

2. Запровадження другого рівня системи пенсійного забезпечення в Україні – накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та виключно за умови гарантування на законодавчому рівні відповідальності держави за збереження пенсійних накопичень громадян.

3. Стимулювання розвитку третього рівня системи пенсійного забезпечення в Україні – системи недержавного пенсійного забезпечення.

спостерігається збільшення проявів домашнього насильства в українських сім'ях та байдужість соціуму.

У цьому контексті Уряд ставить за мету досягти зменшення кількості дітей, що перебувають у закладах інституційного виховання та догляду, до 0,7% від загальної кількості дитячого населення до 2024 року, а також зменшення кількості випадків домашнього насильства.

Проектом Державного бюджету України на 2020 рік, зокрема, передбачено, виділення коштів для: надання послуги «муніципальна няня» для 15 тис. отримувачів; надання одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» при народженні дитини для 330 тис. отримувачів; надання допомоги на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях, для 270 тис. отримувачів; надання допомоги одиноким матерям на 400 тис. дітей; надання одноразової допомоги при народженні та усиновленні дитини для 320 тис. отримувачів; надання щомісячної допомоги на дітей при народженні та усиновленні для 990 тис. отримувачів; надання допомоги для 15 817 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях; надання допомоги для 875 дітей, які перебувають в сім'ях патронатного вихователя; придбання 895 од. житла для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа; отримання 6,1 тис. дітьми з інвалідністю реабілітаційних заходів.

Важливим пріоритетом повинно стати створення додаткових сервісів та соціальних послуг для сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах (денний догляд для дітей з інвалідністю, послуга відпочинку для батьків дітей з інвалідністю, послуги раннього втручання тощо), збільшення кількості фахівців із соціальної роботи в об'єднаних територіальних громадах та якості їх роботи, кваліфікації, збільшення кількості сімей, які перебувають під наглядом кваліфікованих фахівців із соціальної роботи, в тому числі з метою запобігання потраплянню дітей до закладів інституційного догляду та виховання, недопущення насильства в сім'ї та мотивації відповідального батьківства.

Також передбачається:

- забезпечення розвитку форм альтернативного догляду та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; розвиток інституту наставництва;
- посилення відповідальність батьків за неналежний догляд та виховання дітей;
- врегулювання підстав для позбавлення батьківських прав,
- забезпечення функціонування малих групових будинків;
- запровадження нових і вдосконалення існуючих механізмів оплати вартості утримання дітей в закладах інституційного догляду та виховання дітей різних типів за рахунок батьків або осіб, які їх замінюють, та / або за рахунок місцевого бюджету органу опіки та піклування;
- запровадження дієвого механізму державного контролю за функціонуванням системи забезпечення потреб та захисту прав дітей на рівні кожної територіальної громади;
- запровадження комплексу дій щодо захисту дітей від всіх форм насильства;

УТОСу, підприємства та об'єднання зазначених товариств, які спрямовують такі кошти на утримання своїх соціально-культурних підрозділів.

Для отримання бюджетних коштів громадські об'єднання подають Фонду соціального захисту інвалідів до 30 травня року, що передує періоду, в якому надається фінансова підтримка, заяву і пакет документів, зокрема: копію статуту (положення) громадського об'єднання, інформацію про діяльність громадського об'єднання, календарний план та анкету заходу (програми), розрахунки та обґрунтування за напрямами використання бюджетних коштів тощо.

За інформацією Мінсоцполітики, для отримання фінансової підтримки у 2019 році 26 громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських, подали заяви з пакетом документів, з яких 25 отримали кошти, 1 об'єднання відмовилось від отримання фінансової підтримки.

Розподіл бюджетних коштів проводиться Мінсоцполітики з урахуванням пропозицій робочої групи, утвореної Фондом соціального захисту інвалідів за участю представників громадських об'єднань, що претендують на отримання фінансової підтримки у відповідному бюджетному році, представників засобів масової інформації та журналістів. У 2019 році проведено 3 засідання таких робочих груп.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» за КПКВК 2507020 передбачено 89 362 400 грн, зокрема, громадській організації «Всеукраїнська організація інвалідів «Українське товариство сліпих» - 42 876,1 тис. грн; всеукраїнській громадській організації інвалідів «Українське товариство глухих» - 23 549,9 тис. грн; громадській організації «Всеукраїнська організація «Союз організацій осіб з інвалідністю України» - 3 889,9 тис. грн; громадській спілці «Всеукраїнське громадське об'єднання «Національна асамблея людей з інвалідністю України» - 5 710,0 тис. грн та іншим 22 організаціям згідно додатку. Станом на 1 жовтня 2019 року за вказаною бюджетною програмою профінансовано 67 021 700 гривень тобто 75 % від запланованих асигнувань на 2019 рік.

Згідно пункту 9 Порядку, моніторинг здійснення заходів (виконання програм) стосовно обсягу бюджетних коштів, витрачених на такі заходи, та досягнення цілей проводить Фонд соціального захисту інвалідів. Результати моніторингу оприлюднюються щомісяця до 10 числа на офіційному веб-сайті Фонду. Водночас актуальним питанням залишається *запровадження прозорого конкурсу з визначення таких програм (проектів, заходів)*

Щодо соціального захисту дітей

Ціль 3.2. Програми діяльності КМУ передбачає **«Кожна дитина зростає та виховується в родинах або в умовах, максимально наближених до сімейних, у благополучному, доброзичливому та безпечному середовищі, де дбають про потреби та інтереси дітей»**.

На сьогодні в Україні кількість дітей, що перебувають в закладах інституційного догляду та виховання, у три рази більша, ніж в країнах ЄС, при цьому 92% з них мають батьків та близько 30% можуть повернутися у сім'ї. Випускники інтернатів в переважній більшості випадків потребують постійної підтримки держави, 90% з них не готові до життя в соціумі. Водночас

4. Запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування, що сприятиме підвищенню якості медичного обслуговування за рахунок диверсифікації джерел фінансування галузі охорони здоров'я.

5. Запровадження інших видів соціального страхування, зокрема, геріатричного.

Становлення повномасштабної системи соціального страхування унеможливить збідніння населення у разі настання страхової події (втрати роботи, старості, захворювання тощо), сприятиме легалізації доходів переважної більшості населення країни і водночас створить потужне джерело довгострокових інвестицій.

Забезпечення надання соціальних послуг

Можна виділити низку системних проблемних питань щодо організації надання соціальних послуг деяким категоріям громадян, більшість із яких є особами похилого віку, зокрема:

- суб'єктами надання соціальних послуг (якими переважно є установи комунальної власності) не дотримуються у повній мірі стандарти їх надання;
- якість та обсяг соціальних послуг орієнтовані переважно на фінансові можливості, а не на потреби осіб;
- не проводиться належні оцінка і прогнозування потреб у соціальних послугах та моніторинг оцінки якості їх надання;
- практично відсутня організація надання соціальних послуг бездомним особам та особам, звільненим з місць позбавлення волі (більшість із них є особами з інвалідністю та особами похилого віку).

Проблемою є і те, що досить часто рідні осіб похилого віку не виконують покладених на них законодавством обов'язків щодо утримання зазначених осіб. Водночас наявність рідних позбавляє права осіб похилого віку на влаштування до закладів соціального обслуговування на безоплатній основі.

Програмою діяльності КМУ однією з цілей визначено **ціль 3.4. «Для людей похилого віку створено умови для активного життя, вони мають кваліфікований та сучасний догляд і гідне матеріальне забезпечення. Створено умови для безпечного добровільного пенсійного накопичення»**, серед пріоритетів якої є необхідність створення умов для розвитку мережі надавачів соціальних послуг для осіб похилого віку, у тому числі освітніх послуг, запровадження новітніх технологій у сфері догляду за особами похилого віку, підвищення стандартів геріатричних пансіонатів, збільшення кількості та різноманіття соціальних послуг для осіб похилого віку.

Доля реалізації цих завдань, зокрема, передбачено:

- проведення аналізу законодавства з питань надання соціальних послуг;
- запровадження інформаційно-роз'яснювальної кампанії щодо організації догляду за громадянами похилого віку;
- запровадження компенсації для придбання натуральної допомоги особам похилого віку, які є ліжковохворими особами;
- започаткування догляду високого рівня за особами похилого віку в геріатричних пансіонатах;

- запровадження соціальної послуги «перепочинок сім'ї» для родичів осіб похилого віку, що забезпечують довготривалий та паліативний догляд осіб похилого віку;

- створення мережі формальних доглядальників (кваліфікованих працівників) з наданням компенсації за догляд за особами похилого віку.

Зазначимо також, що з 1 січня 2020 року набере чинності новий Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року, яким впроваджуються нові організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків. Однак, для забезпечення його виконання Мінсоцполітики України мають бути розроблені та прийняті низка підзаконних актів, що на сьогодні не забезпечено.

Загалом, державна соціальна політика у сфері надання соціальних послуг має передбачати:

- підвищення якості та адресності соціальних послуг, що надаються найбільш уразливим верствам населення, в т.ч. шляхом впровадження ефективної системи їх моніторингу, контролю та оцінювання якості надання;

- стандартизацію та фінансове забезпечення надання соціальних послуг відповідно до встановлених державних стандартів;

- диверсифікацію ринку надавачів соціальних послуг з метою якнайкращого забезпечення потреб населення у соціальних послугах, покращання їх якості та ефективності через створення конкурентного середовища;

- забезпечення професійної підготовки кадрів для сфери соціальних послуг в контексті ефективного впровадження нових механізмів надання та управління соціальними послугами.

Право на призначення житлових субсидій на оплату житлово-комунальних послуг

Програмою діяльності КМУ передбачено забезпечення надійного захисту вразливих споживачів через адресні субсидії та відповідальний контроль за монополіями. Визначено, що українська сім'я (домогосподарство) не повинна платити більш як 15% від свого доходу за комунальні послуги. Ті, хто вимушений буде сплачувати більше, отримує підтримку від держави (у межах **цілі 9.2. «Українські споживачі та український бізнес сплачують справедливу ціну за якісні енергетичні товари»**).

У опалювальному періоді за 2018-2019 роки субсидію отримувало понад 4,0 млн домогосподарств, середній розмір субсидії становив 1 700 грн., у тому числі 3,6 млн домогосподарств – у готівковій формі. Кількість домогосподарств, які отримували субсидію на кінець неопалювального періоду 2019 року, - близько 2,6 млн домогосподарств.

У серпні 2019 року *субсидії на оплату житлово-комунальних послуг* отримували 2 274,0 тис. домогосподарств. Середній розмір призначеної субсидії на одне домогосподарство у серпні 2019 року збільшився порівняно з відповідним періодом 2018 р. на 46,9 % і становив 141,8 грн.

Зазначимо, що надання фінансової допомоги особам з інвалідністю на оплату професійного навчання та перекваліфікації здійснюється шляхом укладання угод осіб з інвалідністю з територіальними відділеннями Фонду соціального захисту інвалідів. Станом на 1 жовтня 2019 року за рахунок коштів Фонду відповідно до укладених договорів у навчальних закладах різного рівня акредитації навчалося 1 557 осіб з інвалідністю.

Також Фондом забезпечується функціонування державних реабілітаційних установ для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, що належать до сфери управління Мінсоцполітики. Станом на 1 жовтня 2019 року отримали реабілітаційні послуги 3 566 осіб з інвалідністю та діти з інвалідністю; 156 дітей з інвалідністю інтегровані до загальноосвітніх закладів; 311 осіб з інвалідністю отримали кваліфікаційні свідоцтва.

Фонд соціального захисту інвалідів є відповідальним виконавцем бюджетної програми 2507100 *«Реабілітація дітей з інвалідністю внаслідок дитячого церебрального паралічу»*, використання коштів по якій здійснюється згідно із Законом України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» та Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік».

Обсяг бюджетних асигнувань за цією бюджетною програмою на 2019 рік затверджено в сумі 130 022,6 тис. грн., але протягом року було внесено зміни та затверджено обсяг бюджетних асигнувань на 2019 рік за програмою в розмірі 80 008,6 тис. грн. Станом на 01.10.2019 загальна кількість дітей з інвалідністю внаслідок дитячого церебрального паралічу, які отримали реабілітаційні заходи – 1 566 осіб.

Проте проблемним питанням *залишається обмеження можливості реабілітації виключно дітей з ДЦП*, вирішенням чого є затвердження порядку використання у 2020 році коштів для реабілітації дітей з інвалідністю всіх нозологій.

Проблемою є також *недостатня фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю.* На сьогодні надання такої підтримки здійснюється відповідно до наказу Міністерства соціальної політики України № 339 від 7 березня 2019 року «Про надання у 2019 році фінансової підтримки громадським об'єднанням осіб з інвалідністю» в межах бюджетної програми КПКВК 2507020 «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських» відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 183 від 14 березня 2018 року.

Відповідно до зазначеного Порядку, одержувачами бюджетних коштів є всеукраїнські громадські об'єднання осіб з інвалідністю, їх спілки, які внесені до Реєстру громадських об'єднань, утворені відповідно до вимог Закону та мають місцеві осередки (відокремлені підрозділи) у більшості областей України (для всеукраїнських громадських об'єднань осіб з інвалідністю), не менш як одне всеукраїнське громадське об'єднання осіб з інвалідністю у своєму складі (для спілок громадських об'єднань осіб з інвалідністю), місцеві (обласні) осередки (відокремлені підрозділи) всеукраїнських громадських об'єднань осіб з інвалідністю, а також підприємства та організації невиробничої сфери УТОГу та

В Україні, як і в більшості країн європейської спільноти, діє концепція **квотування державою певного відсотка робочих місць** для осіб з інвалідністю на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності та господарювання. Цей норматив становить 4% для суб'єктів господарювання, на яких працюють 8 і більше осіб.

У 2014 році норматив виконали 72 тисячі 484 роботодавців, у 2018 – 78 тисяч 339 роботодавців, у 2019 році – понад 89 тисяч 793 підприємств подали звіти про зайнятість та працевлаштування осіб з інвалідністю. З них майже 87,3 відсотків дотримувались виконання 4-х відсоткового нормативу.

Можна констатувати, що на сьогодні це єдиний чинник, який спонукає всіх роботодавців, які використовують найману працю від 8 і більше осіб, незалежно від галузі виробництва працевлаштовувати осіб з інвалідністю.

Водночас, подібної квоти не передбачено для органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Також слід враховувати, що суми адміністративно-господарських санкцій і пені, що сплачують роботодавці до спеціального фонду держбюджету, використовуються державною на фінансування соціальної програми за КПКВК 2507030 «Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації осіб з інвалідністю». Від підприємств, які не виконували у 2018 році встановленого нормативу працевлаштування інвалідів, у 2019 році до доходної частини бюджету надійшло (станом на 18 жовтня 2019 року) 166 614,6 тис. грн., що становить 122,3% від запланованого.

Водночас, у рамках зазначеної цілі 3.1. передбачено збільшення кількості працевлаштованих до 40% від усіх осіб з інвалідністю, що є працездатними; збільшення кількості підприємців – осіб з інвалідністю до 20% від загальної чисельності цієї категорії; збільшення кількості соціальних підприємств до 10% від усіх підприємств; зменшення різниці між середніми показниками заробітної плати осіб із інвалідністю і осіб без інвалідності за однаковими спеціальностями.

Для досягнення таких показників планується:

- проведення інформаційних кампаній з метою заохочення роботодавців працевлаштовувати осіб з інвалідністю;
- підвищення якості професійної підготовки осіб з інвалідністю для збільшення їх конкурентоспроможності на ринку;
- запровадження підготовки спільних програм із роботодавцями;
- створення онлайн-платформи Службою зайнятості для полегшення контакту роботодавців та потенційних працівників – осіб з інвалідністю;
- проведення соціального дослідження щодо працевлаштування, підприємництва, оплати праці, доступу до послуг чоловіків і жінок з інвалідністю, а також рівня бідності серед даної групи населення;
- запровадження нових, ефективних механізмів державної підтримки підприємств, які працевлаштовують осіб з інвалідністю;
- запровадження нових механізмів державної підтримки розвитку підприємницької діяльності осіб з інвалідністю;
- запровадження стимулюючих механізмів для роботодавців, які працевлаштовують осіб з інвалідністю з високим ступенем втрати функціональних обмежень.

У січні-серпні 2019 року за субсидіями на оплату житлово-комунальних послуг звернулось 2 485,9 тис. домогосподарств, що на 41,4% менше, ніж у січні–серпні 2018 року. При цьому на домогосподарства в міській місцевості припадало 62,1% таких звернень, у сільській місцевості – 37,9%.

У січні-серпні 2019 року 408,2 тис. домогосподарств було призначено *субсидії на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива*. Кількість домогосподарств, яким було призначено субсидії, порівняно з відповідним періодом 2018 року зменшилася на 33,5%. Сума субсидій, призначених у січні-серпні 2019 року, становила 1270,6 млн. грн., у відповідному періоді 2018 р. – 1876,6 млн. грн. Середній розмір призначеної субсидії на одне домогосподарство у серпні 2019 року збільшився порівняно з відповідним періодом 2018 року на 0,8% і становив 3093,1 грн.

У проекті бюджету на 2020 рік передбачено 47,6 млрд. грн. на виплату пільг та субсидій.

Відповідно до Цілі 3.3. «Сім'ї, що опинилися в складних життєвих обставинах, зокрема через низькі доходи, отримують своєчасну та професійну допомогу, включаючи фінансову, яка спрямована на швидкий вихід із кризи та подолання складних життєвих обставин» Програми діяльності КМУ, зокрема, передбачено, що громадяни, які реально потребують соціальної допомоги, в тому числі субсидій, отримають її у збільшених розмірах. Однак, проектом Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», прийнятому у першому читанні 18 жовтня 2019 року, передбачається зменшення видатків за КПКВК 2501230 «Виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у грошовій формі» на 7 466,98 млн. грн. у порівнянні з 2019 роком.

Слід зазначити, що у 2019 році було зменшено видатки державного бюджету на житлові пільги та субсидії у порівнянні з попереднім роком майже на 20% (з 70 922,6 млн. грн. у 2018 році до 55 095,6 млн. грн.). Разом з тим, відстежується значне зростання заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг. Так, якщо на кінець серпня 2018 року заборгованість складала 38,4 млрд. грн., то на кінець серпня 2019 року – 52,1 млрд. грн. – зростання на понад 36 %.

Наразі частка тих громадян, які отримують державну соціальну допомогу на оплату житлово-комунальних послуг, сягає майже 60%. Проте чинна система надання субсидій на оплату житлово-комунальних послуг не стимулює споживачів до економного використання енергетичних і водних ресурсів, призводить до збільшення частки тінізації заробітної плати та значного зростання фінансового навантаження на державний бюджет.

Недостатність коштів на фінансування житлових пільг та субсидій призведе до соціальної напруги серед населення при загальних тенденціях до зниження платоспроможності переважної більшості громадян.

Крім того, Уряд своєю Постановою № 878 від 20 жовтня 2019 року «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848 і від 27 липня 1998 р. № 1156» переглянув алгоритм розрахунку відсотка платежу за житлово-комунальні послуги для одержувачів субсидій та підвищив

базову норму плати за житлово-комунальні послуги з 15 % до 20 %, яка буде застосовуватися з 1 травня 2020 року.

Також цією постановою Кабінету Міністрів України спрощено умови призначення житлових субсидій окремим категоріям громадян. Зокрема, надано можливість призначення житлової субсидії дитячим будинкам сімейного типу на понаднормову площу житла, при обчисленні доходів яких не враховується матеріальна допомога, яка виплачується за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, стипендія на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, придбані транспортні засоби.

Також, з 1 жовтня 2019 року під час призначення житлової субсидії не враховуються доходи одного з подружжя, якщо обом більше 60 років і вони проживають у сільській місцевості або селищах міського типу, у разі, коли їх зареєстроване (фактичне) місце проживання відмінне від адреси домогосподарства. А субсидія військовослужбовцям призначається без отримання інформації про сплату ними єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Пропозиції:

1. Продовжити процес трансформації надання житлових субсидій домогосподарствам з безготівкової у грошову форму. Надання населенню житлових субсидій у грошовій формі з січня 2019 року посилило адресність цієї допомоги, а також підвищило зацікавленість домогосподарств у економному використанні ЖКП. Це в свою чергу сприятиме продовженню реформи у енергетичному секторі, зокрема, нагальному підвищенню якості послуг, створенню умов для модернізації та розвитку галузі.

2. Внести зміни у порядок надання житлових субсидій, зокрема, перегляд формули розрахунку відсотку обов'язкового платежу за спожиті ЖКП, яка визначена Постановою КМУ №1156 від 27 липня 1998 року, що може вплинути на оптимізацію видатків Державного бюджету на програми соціального захисту населення, зміцнить відповідальність домогосподарств за свій добробут, стимулюватиме членів домогосподарств до трудової діяльності, вмотивує обґрунтовану тарифну політику та політику доходів населення.

3. Рекомендується розглянути питання субсидіювання витрат на опалення й гарячу воду та надання права органам місцевої влади за кошти місцевих бюджетів призначати додаткові житлові субсидії на інші види послуг з метою посилення захисту споживачів житлово - комунальних послуг у більш витратний опалювальний період та для виключення можливого розпорошення бюджетних коштів.

4. Важливим напрямом перебудови соціальної політики є розширення повноважень органів місцевої влади щодо надання соціальних послуг. Це потребує відповідних змін у фіскальних та міжбюджетних відносинах, забезпечення доступу органів місцевого самоврядування до кредитних ресурсів та трансформації взаємовідносин місцевої та центральної влади у поєднанні із контролем з боку громадськості.

порушенням пункту 12 Постанови КМУ № 321 від 5 квітня 2012 року «Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні та інші засоби реабілітації, переліків таких засобів». Станом на 1 жовтня 2019 року у межах бюджетної програми КПКВК 2507030 за напрямом «Обслуговування осіб з інвалідністю у стаціонарах первинного та складного протезування при казенних та державних протезно-ортопедичних підприємствах» отримали реабілітаційні послуги 1 756 осіб з інвалідністю.

Проектом Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» передбачено видатки за цією бюджетною програмою 1 337 399,6 тис. грн., з яких на забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації – 1 127 576,5 тис. грн.

Водночас, відповідно до даних, що містяться в Централізованому банку даних з проблем інвалідності, станом на 16 жовтня 2019 року реальна потреба за попереднім замовленням – 517 738 одиниць на суму 1 647 253,22 тис. грн, в т.ч. 132 108 попередніх замовлень за направленнями 2018 року на суму 337 630,34 тис. грн., що складає 20,5% від загальної потреби.

Зважаючи на те, що в рамках зазначеної цілі 3.1. визначено необхідність забезпечення технічними та реабілітаційними заходами 100 % осіб, які їх потребують, гостро постає питання перегляду черговості забезпечення технічними засобами реабілітації та розроблення нового механізму фінансування.

Міністерство соціальної політики України вбачає досягнення цієї цілі шляхом здійснення таких дій:

- розвиток ринку реабілітаційних послуг для осіб з інвалідністю і їх родин;
- забезпечення адресності, прозорості та підвищення якості надання реабілітаційних послуг з урахуванням індивідуальних потреб за принципом «гроші ходять за пацієнтом»;
- зміна концепції та процесів первинної реабілітації та переформатування порядку визначення груп інвалідності на основі міжнародної кваліфікації функціональності, запровадження ІТ-системи оцінки втрати функціональності та автоматичне отримання статусу особи з інвалідністю;
- призначення та підбір засобів реабілітації з використанням Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я;
- продовження покрокового переходу на систему монетизації, компенсації та доплатного механізму при забезпеченні технічними та іншими засобами реабілітації серійного виробництва;
- забезпечення такими засобами реабілітації, що пройшли оцінку відповідності вимогам технічних регламентів або національних стандартів (у разі відсутності технічних регламентів);
- збільшення фінансування за бюджетною програмою 2507030 «Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації осіб з інвалідністю» за напрямом «Забезпечення окремих категорій населення України технічними та іншими засобами реабілітації».

також *створення умов для отримання пільгового кредитування на купівлю житла для внутрішньо переміщених осіб* та отримання ними житла для тимчасового проживання.

Постановою Кабінету Міністрів України № 1597 від 5 жовтня 1998 року затверджені Правила надання довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі, відповідно до яких кредит індивідуальному забудовнику надається терміном до 20 років, а молодим сім'ям (подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років) або неповним сім'ям (мати (батько) віком до 35 років) — до 30 років, з внесенням за користування ним плати у розмірі трьох відсотків річних.

На реалізацію заходів *програми надання довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі* у 2019 році Мінрегіону передбачено кошти держбюджету (спеціальний фонд) у обсязі 41,0 млн. грн. (у рамках бюджетної програми КПКВК 2751430 «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла»). Надання кредитів за цією програмою відбувається на поворотній основі, що дає змогу реалізовувати її заходи щорічно.

Однак, починаючи з 2010 року фінансування зазначеної програми за рахунок загального фонду Державного бюджету не здійснюється, а її заходи фінансувалися виключно за рахунок повернених коштів за кредитами, наданими раніше.

На сьогодні вказана програма – фактично єдина, яка розроблена з метою покращення житлово-побутових умов сільського населення в Україні, що дає можливість сільським жителям отримати пільгові кредити на будівництво житла та його благоустрій. У її рамках з 1999 року і до сьогодні скористалися можливістю поліпшити свої житлові умови 91,3 тис. родин (прийнято в експлуатацію 85,8 тис.кв. м).

Але проектом Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» на вказану бюджетну програму не передбачено фінансування за рахунок коштів загального фонду держбюджету.

Щодо соціального забезпечення осіб з інвалідністю

Ціллю 3.1. Програми діяльності КМУ визначено **«Людина з інвалідністю, яка може та хоче працювати, має для цього всі можливості, а людина, яка не може працювати за станом здоров'я, отримує гідний рівень утримання та догляду. Наявність інвалідності не повинна бути причиною бідності та ізоляції від суспільства».**

Інтеграція даних Централізованого банку даних проблем з інвалідності (ЦБІ) в Єдину інформаційно-аналітичну систему управління соціальною підтримкою населення України (E-Social) і забезпечення обміну даних між E-Social та діючими електронними базами даних (в тому числі eHealth), автоматизація процесів звернень осіб з інвалідністю – критично важливий елемент впровадження прогресивних змін у цій сфері.

На сьогодні однією з важливих проблем є **недостатнє фінансування для забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації,** що є

Політика держави у сфері соціальних допомог має рішуче відмовитись від «віялового» підходу, який діє в Україні не одне десятиліття і завдяки якому бюджет соціальних допомог розподіляється серед нужденних категорій та осіб, які насправді не потребують допомоги держави.

Нова соціальна політика в цій сфері має базуватись на наступних підходах:

- адресність, регулярна перевірка нужденності, монетарна форма надання соціальної допомоги;
- соціальний прагматизм: працездатні безробітні одержувачі соціальної допомоги мають у тій чи іншій формі залучатись до громадських робіт, приносячи таким чином посильну користь суспільству; інший підхід полягає у створенні умов, коли більшу підтримку отримує людина, яка прагне покращити своє матеріальне становище, тоді як людина, яка обрала шлях «сидіння на соціалці», поступово позбавляється підтримки держави.

Пріоритетом у наданні державної соціальної допомоги мають бути виключно бідні верстви населення і виключно на адресних засадах з урахуванням сукупного доходу сім'ї. Винятком має залишитися тільки допомога при народженні дитини, яку з огляду на надзвичайну важливість підвищення народжуваності та створення рівних умов догляду за дітьми доцільно надавати на універсальних засадах. Принципово важливо, щоб період структурних змін системи соціального допомоги не став підставою для зниження стандартів забезпечення соціального захисту.

Проектом Державного бюджету на 2020 рік передбачено, зокрема, виділення коштів для надання допомоги 300 тис. малозабезпеченим сім'ям; надання одноразової матеріальної допомоги для 14,1 тис. непрацюючих малозабезпечених осіб; виплату субсидій на оплату житлово-комунальних послуг для 4 млн. домогосподарств; надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг для 3 млн. осіб; виплату субсидій на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу для 680 тис. одержувачів (домогосподарств); надання пільг на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу для 290 тис. осіб.

Водночас, як визначив Уряд України у рамках реалізації **цілі 3.3.** Програми діяльності **«Сім'ї, що опинилися в складних життєвих обставинах, зокрема через низькі доходи, отримують своєчасну та професійну допомогу, включаючи фінансову, яка спрямована на швидкий вихід із кризи та подолання складних життєвих обставин»**: соціальна допомога має надаватися тим, хто її реально потребує. Держава допомагає не окремій людині, а родині, враховуючи потреби та пільги всіх членів сім'ї. Соціальна допомога стимулює членів родини подолати складні життєві обставини та повернутися до активного економічного та соціального життя. У середньостроковій перспективі планується перехід на оподаткування доходів домогосподарств, що поступово повністю або частково замінить систему соціальних допомог.

На сьогодні суттєвою проблемою є *недостатня виявленість сімей, які опинились в складних життєвих обставинах*, задавненість проблем та криз у сім'ях у зв'язку з відсутністю системного підходу, а також належного методологічного та кадрового забезпечення.

Ефективна адресна соціальна підтримка потребує моніторингу, автоматизації та цифровізації, глибокої аналітики для якісного дизайну програм підтримки родин. Необхідно розглянути питання *посилення адресності та консолідації фінансового ресурсу, забезпечення функціонування Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України* (E-SOCIAL), що дозволить збільшити ефективність соціальних виплат. Громадяни, які реально потребують соціальної допомоги, в тому числі субсидій, матимуть змогу отримати її у збільшених розмірах.

Важливим має стати також продовження *монетизації соціальних пільг*, реорганізація інституту соціального інспектування на ризик-орієнтованих принципах для виявлення можливих зловживань під час нарахування допомоги.

Для реалізації цілі 3.3. в найближчій перспективі планується:

- запровадження із 1 липня 2020 року збільшення рівня підтримки найбільш вразливих верств населення;
- посилення адресності надання соціальної підтримки;
- забезпечення реєстрації місця проживання бездомних осіб за юридичною адресою (місцем знаходження) центрів обліку бездомних осіб;
- зміна механізму надання допомоги малозабезпеченим сім'ям шляхом стимулювання непрацюючих працездатних членів малозабезпечених сімей до пошуку роботи, участі у громадських роботах або у відкритті власної справи;
- забезпечення діяльності фахівців із соціальної роботи в територіальних громадах шляхом надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для раннього виявлення осіб/сімей, які належать до вразливих груп і мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини, попередження складних життєвих обставин, організації надання соціальних послуг та здійснення соціальної роботи;
- проведення раннього виявлення сімей у складних життєвих обставинах, осіб з груп ризику щодо втрати житла з метою попередження бездомності;
- спрощення отримання внутрішньо переміщеними особами довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання.

Реалізація житлових прав громадян

За даними Міністерства розвитку громад та територій України забезпеченість населення житлом в Україні в середньому складає 23,7 кв. м загальної площі на особу, у той час як загальноприйнятий критерій норми, визначений ООН, - не менше 30 кв. м, а у більшості європейських країн на особу припадає у 2,5-3 рази більше житлової площі.

На практиці реалізація **житлових прав** громадян в Україні є малоефективною. При цьому на сьогодні прошарок громадян, які потребують поліпшення житлових умов, значно збільшився за рахунок учасників АТО/ООС, громадян з ознаками інвалідності, у т.ч. з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС, родин загиблих, які потребують поліпшення житлових умов, внутрішньо переміщених осіб.

Для створення належних умов забезпечення молодих сімей та одиноких молодих громадян житлом Урядом прийнято *Державну програму забезпечення*

молоді житлом на 2013-2020 роки, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України № 967 від 24 жовтня 2012 року.

Однак, у Державному бюджеті України на 2019 рік видатків за бюджетною програми «Надання пільгового довгострокового державного кредиту молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла» (КПКВК 27511390) не передбачалось. Фінансування програми пільгового молодіжного кредитування у поточному році може здійснюватися лише за рахунок коштів місцевих бюджетів, а також за рахунок коштів статутного капіталу Державної спеціалізованої фінансової установи «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву».

Зазначимо, що за даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, невирішеність житлової проблеми є другою за значенням причиною, що змушує громадян відкладати народження дітей та відмовлятися від їх бажаної кількості.

Відновлення фінансування цієї бюджетної програми з загального фонду державного бюджету надасть можливість вирішити житлову проблему громадян, створити нові робочі місця, зменшити масову еміграцію молодих українців за кордон та, поряд з цим, забезпечити залучення інвестицій у будівельну галузь, в тому числі з місцевих бюджетів, що стимулюватиме будівельний ринок, а отже і розвиток суміжних галузей економіки.

Постановою Кабінету Міністрів України № 819 від 10 жовтня 2018 року «*Деякі питання забезпечення громадян доступним житлом*» затверджено Порядок надання державної підтримки та забезпечення громадян доступним житлом та Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла, реалізація яких має здійснюватись у рамках бюджетної програми КПКВК 2751190 «Надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла». З 2010 року і до сьогодні можливостями цієї програми скористалися 4 322 родини, які отримали 278,21 тис. кв. м.

Забезпечення окремих категорій громадян, зокрема учасників АТО або внутрішньо переміщених осіб, доступним житлом здійснюється шляхом надання одноразової безповоротної фінансової підтримки у розмірі 50 відсотків вартості нормативної площі доступного житла за рахунок державних коштів, інші громадяни отримують 30 % державної допомоги.

Впровадження заходів програми будівництва (придбання) доступного житла передбачає співфінансування цієї програми з боку місцевих бюджетів, залучення коштів населення, що є дієвим антикризовим заходом та сприятиме збільшенню внутрішнього ринку не тільки в галузі будівництва, а й в інших галузях промисловості, пов'язаних з будівництвом.

Проектом Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» на ці цілі передбачено фінансування у обсязі 100,0 млн. гривень, у той час як реальна потреба – понад 800 млн. грн.

У цьому контексті відмітимо, що цілями 51. та 5.3. Програми діяльності Уряду передбачено, у томі числі, розроблення і впровадження *житлових програм для учасників бойових дій з використанням державної підтримки та пільгового іпотечного кредитування на будівництво та придбання житла*, а